

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

147443

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE OSMANLI
DEVLETİ'NİN XIX. ve XX. YÜZYILLARININ ÖĞRETİMİNDE
HATIRA ve HİKAYELERİN KULLANILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
YRD.DOÇ.DR. MUSTAFA GÜLCAN

HAZIRLAYAN
ALPER KOÇAK

KONYA, 2004

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE OSMANLI
DEVLETİ'NİN XIX. ve XX. YÜZYILLARININ ÖĞRETİMİNDE
HATIRA ve HİKAYELERİN KULLANILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
YRD.DOÇ.DR. MUSTAFA GÜLCAN**

**HAZIRLAYAN
ALPER KOÇAK
(014214031003)**

KONYA, 2004

ÖZET

“İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Osmanlı Devleti’nin XIX. ve XX. Yüzyıllarının Öğretiminde Hatıra ve Hikayelerin Kullanılması” konulu bu araştırma ile Sosyal Bilgiler dersinde bir materyal olarak tarihî hikayelerin kullanılabileceği örneklerle ortaya konulmuştur. Bu yöntemin kullanılması ile Sosyal Bilgiler tarih konularında öğrencilerin bilgi ve kavrama seviyesinin yüksek olduğu anketle ölçülmüştür.

SUMMARY

The aim of the study, “The Use of Stories and Memories in Teaching 19th and 20th Centuries of Ottoman Empire in Social Science Courses in Primary Education”, is to state that historical stories can be used as teaching materials.

The questionnaire results approved that the level of students’ knowledge and comprehension in Social Science Courses history subjects is high due to the usage of this method.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ _____	vi
GİRİŞ _____	1
1. Araştırmanın Amacı ve Önemi _____	1
2. Araştırmanın Sınırları _____	2
3. Araştırmanın Metodu _____	2
4. Araştırmada Kullanılan Kaynaklar _____	3
_____ I. BÖLÜM _____ 4	
I. SOSYAL BİLGİLER ve HİKAYE ANLATIM YÖNTEMİ _____	4
I. I. SOSYAL BİLGİLERİN TANIMI _____	4
I. II. SOSYAL BİLGİLER ve TARİHİ HİKAYE _____	5
II. HİKAYE ANLATIMININ BASAMAKLARI _____	6
II. I. HİKAYE ANLATIM YÖNTEMİNİN AŞAMALARI _____	6
II. II. HİKAYE ANLATMA YÖNTEMİNİN YARARLI YANLARI _____	7
II. III. HİKAYE ANLATMA YÖNTEMİNİN OLUMSUZ YANLARI _____	9
III. 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TARİHİ HİKAYEYE KARŞI İLGİ ve TUTUMLARINI ÖLÇEN ANKET _____	10
ANKET SONUCU _____	11
_____ II. BÖLÜM _____ 12	
XIX. ve XX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ ve ÖĞRETİMİ _____	12

II.I. 93 HARBİNE KADARKİ OLAYLAR	12
Örnek 1: Bu araba da kalkar	12
Örnek 2: İnsan Akıl Hocasına Tahammül Edemez	12
Örnek 3: Gâvura Gâvur Denmeyecek...	13
Örnek 4: İlk Meclis ve bir Önerge	14
Örnek 5: Singapur'da Türk Bayrağı	14
Örnek 6: Avrupa Bizi Neden Sevmez?	15
A. BOĞAZLAR MESELESİ	17
Örnek 7: Hasta Adam Üzerine Hesaplar	17
B. KIRIM SAVAŞI	18
Örnek 8: Bir Şehit Oğlu Şehidin Menkıbesi	18
C. 1877-1878 OSMALI-RUS SAVAŞI	19
Örnek 9: Dosttan Esirgenenler	19
Örnek 10: İbiş Ağanın Anlattıkları	20
Örnek 11: Plevne'den Bir Manzara	22
Örnek 12: Hayır İhtiyacımız Yok	23
Örnek 13: Ruslar Erzurum Önlerinde	24
II.II. YIKILIŞA DOĞRU İÇERİDEKİ DURUM	27
Örnek 14: Niçin O Karga Derneğini Dağıtmadınız	27
Örnek 15: Konsolos İkametgahı Araba...	27
Örnek 16: Eskilerin Asaleti	28

Örnek 17: Hal' Kararı	29
Örnek 18: Sultan Abdülhamid'in Kızına Nasihati	30
II.III. XX. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ ve DEVLETİN YIKILIŞI	31
A. TRABLUSGARP ve BALKAN SAVAŞLARI	31
Örnek 19: Yaşasın Türk Ordusu...	31
Örnek 20: Osmanlı'nın Elini Öpmek	32
Örnek 21: Edirne Savunması	33
Örnek 22: Gaflet	34
Örnek 23: Siyaset Bulaşan Ordu	35
Örnek 24: İstanbul'daki İhanet	37
B. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI	38
1. OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA GİRMESİ	38
Örnek 25: Gemiler İsmen Bizim!	38
Örnek 26: Saflar Belli Oluyor	39
Örnek 27: Gemiye Yürüten Kaptan	40
2. OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞTIĞI CEPHELER	40
Örnek 28: Bir Türk Anası	40
Örnek 29: Sultan Abdülhamid'in Tarihî Cevabı	41
Örnek 30: Mehmetçik İnsanlık Dersi Veriyor	42
Örnek 31: İlk Çıkarma	43
Örnek 32: Elazığlı Hasan Onbaşı	45

Örnek 33: Huri Kızı İstiyorum	47
Örnek 34: Sağ Kolumu Kaybettim Ama Sol Kolum Var	48
Örnek 35: Bedeli Çanakkale'de...	49
Örnek 36: Eşsiz Bir İnsanlık Abidesi: Mehmetçik	50
Örnek 37: Bir Şehidin Son Mektubu	52
Örnek 38: İki Yüz Kilonun Üzerinde Bir Mermiyi Kaldıran Seyit Onbaşı	53
Örnek 39: Cevat Paşa'nın Rüyası	54
Örnek 40: Aynı Dinin Mensupları	55
Örnek 41: Süveyş Kanalından Bir Kahramanlık Hikayesi	56
Örnek 42: Galiçya'da	57
Örnek 43: Beddua	58
III. BÖLÜM	60
HİKAYE ANLATIM YÖNTEMİNİN BİLGİ ve ANLAMA SEVİYESİNE ETKİSİNİ ÖLÇEN ANKET	60
SONUÇ	63
BİBLİYOGRAFYA	64

ÖNSÖZ

Sosyal Bilgiler dersinde, tarih konularını öğretirken, tarihî hikayelerin kullanılabilceği fikrinden hareketle bu çalışma hazırlanmıştır. Derslerde bir materyal olarak, tarihî hikayelerin kullanılması, örnek olay yöntemi ile dersin işlenilmesi, dersin ezbere öğretilmesini önleyecektir.

Ezbercilikten çıkıp, artık anlaşılan, kavranan konular beraberinde öğrenciyi daha aktif hale getirecektir. Bu sayede ders zevkle işlenirken, Sosyal Bilgiler dersinin de hedefine ulaşması sağlanacaktır. Öğrenci verilen tarihî hikayelerdeki kahramanları kendine örnek alacak, Türk milletinin asaletini anlayacak; iyi ve güzel davranışların mutlaka faydalar getireceğine inanacaktır. Bütün bunlar kendi kültürümüze bağlı fertlerin yetişmesini sağlayacaktır.

Çalışmamamız dahilinde; hikaye anlatım yönteminde dikkat edilmesi gereken hususlar belirtildikten sonra, belirlediğimiz çerçeve içinde hikayeler bizzat örnek olarak verilmiştir. Takip eden bölümde tarihî hikaye kullanılarak işlenen derslerin daha verimli geçtiği, düzenlenen anketle desteklenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında rehberliğiyle bana yol gösteren danışman hocam sayın YRD. DOÇ. DR. MUSTAFA GÜLCAN'a ve çalışmalarım sırasında bana destek olan ARŞ. GÖR. HAKAN AKDAĞ'a teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Alper KOÇAK

Konya 2004

GİRİŞ

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Tarih derslerinde ne öğretim sorusu yanında, nasıl öğretim sorusu da tartışılmaktadır. Toplumun toplam kalitesini yükseltmek düşüncesi bütün bilim dallarını ilgilendirdiği gibi “tarih” de bu meselede kendine bir yer edinmiş ve kaliteyi yükseltmek için üzerine düşeni aramaya çalışmıştır.

Sosyal Bilgiler dersi, etkin vatandaş yetiştirmeyi hedeflemiş ve bu aşamada tarih, geçmiş ile hâl arasındaki bağlantıyı kurmaya, böylece kültürün devamlılığını sağlamaya yardım eden bir kol olmuştur. İdeal böyle olmasına rağmen, tarihin ezberci karakterde öğrenilmesi ve öğretilmesi bu dersi öğrenci için yük konumuna getirmiştir.

Tarihin işlevini tam olarak yerine getirebilmesi için neler yapılmalıdır, sorusuna cevaplar aramak gerekmektedir. Bu cevapların ilki, tarihin ezbercilikten çıkarılması olmalıdır ve ayrıca öğrenci merkezli ders işlenmelidir. Bu noktada dersin uygun yerlerinde, hedefe ulaşmaya yönelik hikayelerin anlatılmasının ve anlatılan hikayelerle ilgili analizlerin yapılmasının tarih öğretimini kolaylaştıracağı fikrinden hareket ediyoruz.

Tarihî hikayelerin, hatıraların anlatımı dendiğinde ise genelde modern öğretim metotları öncesi hikayeci tarihçilik akla geliyor. Ancak İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinin amaçları düşünüldüğünde; çocuğun iyi bir vatandaş olarak topluma uyum sağlamasından hareketle değer, bilinç, duyuş, sevgi, ilgi gibi öncelikleri gözeterek, hikayelerin büyük bir boşluğu dolduracağı, öğrenciyi de derse çekeceği inancını taşımaktayız.

Yaşa göre algılama seviyesindeki farklılıklar bilinmektedir. İşte tarihin de hikayeler yolu ile çocuk tarafından doğru yorumlanacak seviyeye indirilmesi mecburiyeti kendini hissettirmektedir. Bu dönemdeki çocukların hikayelere ilgilerinin yüksek olması ise, tarihî hikaye ve hatıralar kullanılarak dersin işlenmesiyle dersin

hedefine ulaşılabileceği düşüncesini güçlendirmektedir. Tarihî hikayelerin, hikaye anlatım yöntemi ile ders ortamına taşınması bu yaş grubundaki öğrencilerin dersle ilgilenmelerini sağlamakla kalmayıp, anlatılan zamana ait, birtakım gerçeklerin öğrenci tarafından kavranması, öğrencinin tarihî mefhumları da daha kolay öğrenmesi mümkün olabilecektir.

İlköğretiminde çocuğu topluma hazırlamak, etkin bir vatandaş olma bilincini sağlamak hedeflerinin gerçekleşmesi için Sosyal Bilgiler dersleri konulmuştur. Bu dönemde öğrenilen bilgilerin, insan hayatının ileriki yaşlarında değişmesinin güç olduğu göz önüne alındığında, bu dönemin verimli geçirilmesinin önemi daha iyi anlaşılır.

Bütün bu bahsedilen gerçekler dikkate alındığında tarihî kişileri, öğrencinin empati yoluyla daha iyi anlamaları; tarihî hikayede geçen olay, olgu ve kavramların daha iyi öğrenildiği ve kolay hatırlandığı dikkate alınarak Sosyal Bilgiler tarih konularının öğretiminde hikayelerin sıkça kullanılması düşünülmüştür.

2. Araştırmanın Sınırları

Çalışmamız, Sosyal Bilgiler 7. sınıf müfredatına geçen “Osmanlı Devletinin XIX. ve XX. Yüzyılları” ünitesine uygun olarak, Osmanlı Devletinin yıkılış safhasını kapsar nitelikte oluşturulmuştur.

3. Araştırmanın Metodu

Çalışmamız, tarihî hikayelerin bir öğretim materyali olarak kullanılması üzerine inşa edilmiştir. Bu sebeple birinci bölümde Sosyal Bilgiler’in tanımı ve hikayeler ile bağlantısı ortaya konulmuştur. Birinci bölümün ikinci kısmında hikaye seçimi ve kullanılması hakkında bilgiler verilmiştir. Bölümün son kısmında tarihî hikaye kullanımına öğrencilerin vereceği tepkiyi belirleyebilmek amacıyla “Tarihî hikayeye karşı öğrenci tutumlarını ölçen” bir anket eklenmiştir.

İkinci Bölümde 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde belirttiğimiz sınırlar çerçevesinde kullanılabilir hikayeler tespit edilmiştir. Tespit edilen tarihî hikayeler, edebî değerlerinden çok, dönem olayları hakkında fikir verebilecek türden seçilmiştir. Seçilen bu hikayelerin nasıl kullanılacağı üzerine de her hikaye sonunda açıklamalar yapılmıştır.

Üçüncü bölümde hikayelerin, gerçekten öğretime katkısı olan bir materyal olup olmadığı anket uygulanarak sorgulanmıştır. Anket sonucunda ise tarihî hikayelerin Sosyal Bilgiler dersinde rahatlıkla kullanılabilir, önemli bir materyal olduğuna ulaşılmıştır.

4. Araştırmada Kullanılan Kaynaklar

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerini içine alan araştırmamızda, bu döneme ait tarihî hikayeler ve hatıralar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu sebeple temel alınan kaynaklar; çeşitli hatıralardan derlenerek oluşturulan telif eser özelliğindeki kitaplar ve hatıratlardır. Bunlara örnek olarak, İsmet Miroğlu'nun "Tarihten Bir Yaprak", Tahsin Ünal'ın "Osmanlılarda Fazilet Mücadelesi" ve Vehbi Vakkasoğlu'nun "Bir Destandır Çanakkale" verilebilir. Yararlandığımız hatırat özelliğindeki eserlere de Zağra Müftüsü Hüseyin Raci Efendinin "Zağra Müftüsünün Hatıraları" ve Kazım Karabekir'in "I. Cihan Harbine Nasıl Girdik?" adlı kitapları örnek verilebilir.

Ayrıca çalışmamızda faydalandığımız diğer temel kitaplar da, konunun eğitim bilimi yönünden tetkikini yapan, eserlerdir. Bunlardan; Nuri Köstüklü'nün "Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi", Veysel Sönmez'in "Sosyal Bilgiler Öğretimi" ve Cemil Öztürk ile Dursun Dilek'in editörlüğünde hazırlanan "Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi" yararlandığımız eserlerden birkaçıdır.

I. BÖLÜM

I. SOSYAL BİLGİLER ve HİKAYE ANLATIM YÖNTEMİ

I. I. SOSYAL BİLGİLERİN TANIMI

Sosyal Bilgilerin birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlar:

Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen lirik bilgiler olarak tanımlanabilir (Sönmez, 1994: 8).

Köstüklü, ilk önce sosyal bilimler kavramını açıklıyor ve bunun üzerine sosyal bilgiler mefhumunu oturtuyor. Şöyle ki: Sosyal bilimler, bilimsel bir tutumla toplumların incelendiği disiplinlerdir. “Sosyal Bilimler” dendiği vakit, fen, matematik, güzel sanatlar, felsefe disiplinlerinin dışında yer alan ve insan ve insanın oluşturduğu olguları konu alan disiplinler akla gelmelidir. İnsanı veya beşerî bilimler veya davranış bilimleri olarak da sınıflandırılan bu disiplinleri; tarih, coğrafya, hukuk, psikoloji, sosyoloji, ekonomi, eğitim, siyasal bilimler, antropoloji, kent planlaması vs. olarak sayabiliriz. Okul programlarında yer alan sosyal bilgiler dendiği vakit, yukarıda bahsedilen sosyal bilimlerin her biriyle ilgili olan ama bağımsız bir alan olarak algılanan ders akla gelir (Köstüklü, 2001: 9).

Sosyal Bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacı ile Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere cemiyet hayatıyla ilgili temel beceri ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden, 1997: 8)

Sosyal Bilgiler dersi, temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlayan bulgulardan, disiplinler arası, bir yaklaşımla yoğrularak oluşturulmuş bilgileri içinde bütünleştiren; ilköğretim düzeyine ve çocuğun küresel algılama özelliğine uygun duruma getirilmiş bir derstir (Kısakürek, 1989: 4-6).

Bu örnek tanımlar bize, Sosyal Bilgiler’in belli bir disiplin içinde, ferdin yetişmesini gaye edinen ilköğretim basamağının bir parçası olduğunu gösteriyor.

I. II. SOSYAL BİLGİLER ve TARİHİ HİKAYE

Sosyal Bilgiler, çocuğun zihinsel gelişim dönemi düşünülerek, tümdengelim yöntemine göre hazırlanmış bir programdır. Çünkü, bu yaşlardaki (15-16) çocuk hâlâ hayatı toptan algılayan bir zihin yapısına sahiptir. Bu yüzden Sosyal Bilgiler dersinde olguların bir bütün içinde verilmesi, çocuğun zihinsel gelişiminin tümdengelimden tümevarıma doğru olması nedeni ile daha uygundur. Böylelikle her türlü olgu parça parça değil, bir bütün içinde görülür ve daha çabuk öğrenilir. Bu nedenle çocuklar toplumsallaştırılırken, her bilim dalıyla ilgi ilke ve genellemeler ayrı bir ders olarak değil, onların noktaları bulup birleştirilerek bulunmalıdır (Sönmez, 1994: 9).

Geleneksel olarak, Sosyal Bilgiler veya tarih derslerinde bilginin ön planda tutulması ve öğretimde klasik tekniklere başvurulması, bu derslere öğrencilerin ilgi duymamasının başlıca sebeplerini oluşturmaktadır. Tarihsel konular problem haline getirilmedikçe ve öğrencilere düşünmeleri için fırsat verilmedikçe bu derslere olan ilgisizliğin artacağı gibi, tarih veya sosyal bilgiler öğretmeninin bu dersin neden öğretildiğine dair gerekçeleri de inandırıcılığını kaybedeceğe benziyor (Dilek, 2002: 103, 104). İlköğretim basamağının bu sayılanlar sebebiyle, tarihi kronolojik olaylar sıralaması olarak öğretime uygun düşmediği ortaya çıkıyor. O halde, bu çağdaki çocukların tarihi daha iyi kavramaları için tarihin olabildiğince somutlaştırılması gerekmektedir. İşte bu somutlaştırma Türkiye’de, Sosyal Bilgiler programı dahilinde yapılıyor. Ancak Sosyal Bilgiler tarih konuları, Fen Bilgisi’nde olduğu gibi deneye, gözleme, incelemeye dayanmıyor. Sözel yönü ağır basan bu ders için başka yaklaşımların ihtiyacı böylece hissedilir hale gelmiştir.

Yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta ve basitten karmaşığa ilkelerinin geçerli olduğu Sosyal Bilgiler’de zaman zaman eğitimsel açıdan bir değere sahip tarihsel hikayeler, destanlar, menkıbeler, tarihsel kahramanların yaşamları ile ilgili basit eserlerden yararlanma çocuğun kişiliğinin oluşmasında büyük rol oynar (Binbaşıoğlu,1991: 182). İyi vatandaş yetirmek maksadıyla oluşturulan Sosyal Bilgiler dersleri içerisinde, tarihî hikayelerden yararlanmanın Sosyal Bilgiler’in tabiatı gereği olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Esasında, çocukların tarihi iyi öğrenmeleri için tarihî hikayelerden yararlanılması yeni bir yaklaşım değildir. Genelde düz anlatım ve soru-cevap yöntemi Sosyal Bilgiler’de çokça kullanılıyor, ancak hedefe varmada bu yöntemler eksik kalıyor. 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi içerisinde tarih konularının, bütün konuların yarısını oluşturması ise etkin ve iyi vatandaş yetiştirme hususunda daha bilinçli davranılması ve hedefe ulaşmada farklı yöntemlerin kullanılması lüzumunun önemini ortaya çıkarıyor.

Maarif Vekaleti’nin yaptığı maarif kongrelerinin ikincisinde tarih ve öğretimi konusuna geniş yer verilmiştir. Burada ilk, orta, lise ve üniversite seviyesinde tarih öğretimi ile ilgili görüşler dile getirilmiş, bu okullar için tarih öğretim programları ve tavsiyeleri ortaya konmuştur. Bu şûrada ilkokullarda tarih öğretiminde yardımcı vasıta olarak 3. sınıflar için, zaman sırasına bağlı kalmadan sanatkârlarımızın, seyahatçılarımızın, millî kahramanlarımızın hayatları ile dünya tarihinden önemli olayların hikayeleştirilerek bunlardan oluşan bir hikaye kitabının hazırlanması ile ilgili çalışmaların başlatılması da belirtilmiştir (II. Maarif Şûrası, 1943: 203). Günümüzün öğretmeni bilgi kaynağı olma ve bilgiyi aktarma durumunda olmamalıdır. Artık o, öğrencilerini bilginin kaynağına yönlendiren, gereksinimleri olan bilgiye ulaşmaları için gerekli becerileri kazandıran ve ulaştıkları bilgileri anlamlandırıp, üzerinde düşünebilmelerini sağlayan biri olmalıdır (Öztürk [editör], Ahmet Doğanay, 2002: 37).

II. HİKAYE ANLATIMININ BASAMAKLARI

Tarihî hikayeler geçmişte gerçekten olmuş; yer, zaman, kişiler, olay açısından gerçek tarihin birer parçasını teşkil eden, bir anı veya bir zaman parçasını anlatırlar. Kurgudan tamamen uzak oldukları gibi verdikleri bir mesajları da vardır.

Millî tarih şuurunun oluşmasında büyük yeri olan tarihî hikaye ve hatıraların, bu işlevlerini yerine getirebilmeleri için belli kriterlere sahip olmaları gerekir.

II.I. HİKAYE ANLATIM YÖNTEMİNİN AŞAMALARI

Öğretmenler tarafından seçilmiş tarihî kaynak veya belgeleri öğrencilerin dikkatli ve doğru bir şekilde yorumlayabilmesi için, onların tarihsel bilgi ile de

donatılması gerekmektedir (Dilek, 2002: 93). O halde, bir çalışmanın başarılı ve hikayenin etkili olabilmesi için, her şeyden önce ön hazırlığın iyi olması gerekir. Hikaye, dersin amacına ulaşmakta kullanılan bir araç olduğu için, amaca uygun tarihî hikayeler seçilmelidir. Bu durumda, hikayelerde aşağıdaki kriterlerin bulunması gerekir:

- Zaman ve mekan tam olarak belirli olmalı,
- İlgi çekici olmalı, Gereksiz ayrıntılarla boğulmuş olmamalı,
- Tarihî gerçeklere aykırı olmamalı,
- Hikayede geçenler birbiriyle çelişkili olmamalı,
- Hikaye, öğrenciyi iyiye, doğruya, adalete yönlendirebilmeli,
- Vatan, millet ve devlet sevgisi verebilmeli,
- Hikayenin kahramanı gerçek olmalı, kahramanın yaptığı davranışlar dönemi ile çelişmemeli,
- Ahlak dışı tipler idealize edilmemeli (Kantarcıoğlu, 1998:43).

Öğrenci de hikaye dinlerken belli özelliklere sahip olabilmelidir:

- Bakış açısını sezebilmeli,
- Hikyedeki eğilimi okuyabilmeli,
- Açıkça anlatılmayanları, kurgu yoluyla birleştirebilmelidir.

Hikaye anlatıcının, yani öğretmenin de hikayenin etkinliğini artırmada büyük önemi vardır:

- Öğretmen her şeyden önce, hedefe uygun bir parça seçmelidir,
- Alan bilgisinin desteklediği hikaye anlatım gücü kuvvetli olmalıdır,
- Zamanlamayı iyi yapmalı, hikayeyi çok uzun tutmamalıdır,
- Dikkati dağıtmamak için hikaye anlatırken öğrencilere de sorular yöneltebilmelidir.

II. II. HİKAYE ANLATMA YÖNTEMİNİN YARARLI YANLARI

Tarih öğretiminde, örnek olay çalışması öğrencileri, tamamen pasif olan rollerinden çıkararak aktif haline gelmesini sağlayacak yollardan birisidir. Bu

etkinlikle, öğrencinin kitabın ötesinde daha faâl olarak öğrenmesi, düşünme, muhakeme ve mukayese melekесinin geliştirilmesi sağlanır. Örnek olay çalışmaları, öğrencileri gerçek olayla karşı karşıya bıraktığı için, konuların daha iyi kavranmasını sağlar. Örnek olay materyallerini, hatırat türü kitaplardan veya bir olayı aktaran arşiv belgelerinden temin etmemiz mümkündür. Meselâ; Balkan Savaşları konusunu anlatırken, bu döneme ait hatıra kitaplarından bir olayı öğrencilerin değerlendirmesine sunmamız, o konunun anlaşılmasında fevkalâde etkili olur. Örnek olay seçiminde dikkat edilecek en önemli husus, olayın belirlediğimiz hedef davranışı kazandırmaya yönelik nitelikte olmasıdır (Köstüklü, 2002: 37).

Çocuklar masal dinlemeyi severler. Çünkü bu onlardaki hayal gücünün çokluğu, masal aracılığı ile çocuğun zihinsel bir ortamda kendisini bulmasını sağlar. Zamanla bu düşünce ufku da başka şeyler için kullanılır (Binbaşıoğlu, 1990: 93). Tarihin geçmişten haber vermesi çocuklar için masal kadar ilgi çekicidir. İşte tarihî hikayeler ile çocuk hayal ederek, tarihî olay ve kişileri kafasında canlandırabilir. Bu bağlamda tarihî bir resmin veya belgenin analizinin yapılması, kavramsal anlamayı pekiştirmek için tartışma ortamının oluşturulması ve -elde edilmesi gereken sonuçtan çok- öğrenme sürecine önem verilmesi öğrencilerde tarih düşüncesinin gelişimini olumlu yönde etkileyebilir (Dilek, 2002: 80).

Tarihî hikayelerle yeni nesle, ideal bir davranış ve yaşayış dünyasının kapıları aralanır. Böylece iyi, güzel, doğru kavramları çocuğun dünyasında yer edinebilir, vatan sevgisi çocuğa kazandırılabilir.

Geçmişte yaşamış hükümdarların, köylülerin, askerlerin hayatları günlük yaşantıları daha gerçekçi verilebilir. Böylelikle çocuk geçmişte yaşamış insanların gerçekten yaşamış oldukları gerçeğine inanır (Ata, 2000: 164).

Öğrencilerin tarihî hikaye dinleme veya anlatmaları yoluyla kendi dillerini geliştirdikleri söylenebilir. Çünkü hikayede geçen yeni kelimeler ile kelime hazneleri genişler, okumak için istek duyarlar. Okuma etkinliği için bir amaç saptamak ve

okumaya, öğrencilerin ana fikirler ile önemli ayrıntıları saptamalarını gerektirecek sorularla rehberlik etmek, öğrenciler için çok faydalı deneyimler olacaktır. Böyle bir rehberlik, onlara, satırlar arasındaki düşünce örgüsünü görme, ima edilen fikirleri belirleme, duygu ve ruh hâllerini fark etme ve sonuçlar hakkında tahminde bulunma imkanı sağlayabilir (Öztürk, 2003: 53).

Tarihî hikayeler çocukta, okuma, yazma, dinleme, not alma, sebep-sonuç ilişkisini anlama, bir parçadan sonuç çıkarma, hatırlama, yorumlama, hikayeleme, empati becerilerinin kazandırılmasında olumlu etkiye sahiptir (Ata, 2000: 165).

II. III. HİKAYE ANLATMA YÖNTEMİNİN OLUMSUZ YANLARI

Tarihî hikayelerin anlatımından önce, öğretmenin konunun hedefleri, davranışları konusunda da ciddi hazırlık yapması gerekir. Bu yüzden öğretmenin, hikaye anlatım yönteminin tüm inceliklerini bilmesi, buna uygun hareket etmesi beklenir (Ata, 2000: 164). Eğer iyi bir üslupla hikaye aktarılamıyor, uygun yerlerde öğrencinin dikkatini toplayacak sorular yöneltilmiyorsa bunlar hikayeden beklenen etkiyi azaltacaktır.

Hikayeler çocuğun dikkatini çeker, böylelikle güzel dakikalar geçirilir. Ancak hikaye ile konu bütünlüğü kurulması çok önemlidir. Hikaye ile işlenen konu birbirinden uzaksa, dersin hedefinden uzaklaşması kaçınılmaz olur, bu durum tabii ki hikayeyi araç olmaktan çıkarır. O halde seçilen hikayenin muhtevası önemlidir.

**III. 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TARİHİ HİKAYEYE KARŞI İLGİ ve
TUTUMLARINI ÖLÇEN ANKET**

1. Sosyal Bilgiler dersinde konu işlenirken, konu ile ilgili hikaye dinlemek hoşunuza gider mi?

Evet Hayır Bazen

2. Hikaye dinlerken kendinizi olayın içinde veya kahramanın yerinde olarak hayal eder misiniz?

Evet Hayır Bazen

3. Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularını ezberlenecek ders olarak görüyor musunuz?

Evet Hayır Bazen

4. Öğretmeniniz tarih konuları işlenirken, hikaye anlatır mı?

Evet Hayır Bazen

5. Hikayesini dinlediğiniz bir olayı veya kişiyi aylar sonra da hatırlayabiliyor musunuz?

Evet Hayır Bazen

6. Tarihî olayları kronolojik sıraya göre sıralayabiliyor musunuz?

Evet Hayır Bazen

7. Bir hafta içinde tarihî bir hikaye dinlediniz mi?

Evet Hayır

ANKET SONUCU

Bu anket Yozgat Atatürk İlköğretim Okulu 7/A-B-C sınıfı öğrencilerinden 80 kişiye uygulanmıştır. Uygulanan anketle ulaşılan sonucu şöyle tablolaştırılabilir:

SORULAR	EVET		HAYIR		BAZEN		TOPLAM	
	F	%	F	%	F	%	F	%
1. soru	54	68	9	11	17	21	80	100
2. soru	43	53	11	14	26	33	80	100
3. soru	53	66	15	18	12	16	80	100
4. soru	41	51	15	19	24	30	80	100
5. soru	40	50	13	16	27	34	80	100
6. soru	34	42	23	29	23	29	80	100
7. soru	21	26	59	74	-	-	80	100

Bu cevaplar gösteriyor ki;

- Öğrenciler Sosyal Bilgiler tarih konularını ezberlenmesi gereken konular olarak görüyor.

- Öğrencilerin büyük bir kısmında kronolojik bakış açısı gelişmemiştir.

- Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinde konuyla ilgili hikaye dinlemek istiyorlar.

O halde dersin hikaye ile desteklenmesi;

- konuları daha hatırlanır kılacaktır,

- öğrenciler tarihi ezber yükü olarak görmekten kurtulacaktır,

- öğrencilerin kronolojik sıralama kabiliyetleri gelişmediği için, hikayeler yoluyla tarih konularında bir bütünlük meydana getirilebilecektir.

II. BÖLÜM

XIX. ve XX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ ve ÖĞRETİMİ

II.1. 93 HARBİNE KADARKİ OLAYLAR

Örnek 1: Bu araba da kalkar

Ahmed Vefik Paşa, Paris Sefiri iken III. Napolyon'un arabası gibi beyaz bir araba yaptırmış, şehir içinde bu araba ile gezmeye başlamıştı. Beyaz arabayı görenler, imparator zannı ile A. Vefik Paşa'yı selamlarlanmış. Arabayı değiştirmesi kendisinden rica edildiği halde, değiştirmemişti. Mesele bizim hariciye Nezaretine intikal etmiş, bizim Hariciye Nazırı arabayı değiştirmesini yazdıktaki Paşa:

-“Fransız Hariciye Nazırı, kendi sefirlerinin boğaz içinde, Padişahın kayığı gibi mükellef bir kayıkla dolaştığını görmüyor da, benim arabamı mı görüyor? Boğaz içinden o kayık kalkarsa, Paris'te de bu araba kalkar.” diye cevap vermiştir (Ünal, 1977a: 218).

Hikayenin Kullanılması:

1. Yukarıdaki parçada geçen, “sefir”, “hariciye”, “Hariciye Nâzırı” terimlerini açıklayınız?
2. Sizce Ahmet Vefik Paşa'nın arabasını değiştirmesi için sunduğu teklif doğru mudur?
3. Fransız Hariciye Nâzırı, padişahın kayığına benzer bir kayıkla gezilmesine rağmen Osmanlı Devleti tarafından niçin uyarılmamış olabilir?

Örnek 2: İnsan Akıl Hocasına Tahammül Edemez

Serkârin Ali Paşa, saraya yeni girdiği zamanlarda idi. Bir gün emanet-i mübarekenin (kutsal emanetler) konulduğu Hırka-ı Saadet Dairesinde nöbet beklerken, Abdülmecid Han'ın ağlayarak ve başını adeta duvarlara vurarak:

- “Ya Resulallah, beni bu adamın elinden kurtar. Çektiklerim elversin artık.” diye Hazret-i Peygamberden istimdât istediği görmüştür. Hadiseyi senelerce sonra vakantivis Abdurrahman Şeref nakletmiş, o da kitabına bu vakayı kaydetmiştir.

Padişahın, elinden kurtulmak için dua ettiği zat, Tanzimatçı Mustafa Reşid Paşa imiş (Ünal, 1977a: 225).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Kutsal emanetler”, “Hırka-ı Saadet”, “vakanüvis”, “Tanzimat” kavramlarını açıklayınız.
2. Sultan Abdülmecid, Mustafa Reşid Paşa’dan niçin kurtulmak için dua etmiş olabilir?
3. Sultan Abdülmecid, Mustafa Reşid Paşa’yı madem istemiyor, bir padişah olarak niçin gereğini yerine getirmemiştir?
4. Tanzimat Fermanı ne zaman ilan edilmiştir ve bu ferman ile neler değişmiştir, araştırınız.

Örnek 3: Gâvura Gâvur Denmeyecek...

Mustafa Reşid Paşa, Osmanlılar’a İngilizler’in emriyle reform diye yutturmaya çalıştığı 1839 Tanzimat Fermanı gereğince din ve milliyet farkı gözetmeksizin, bütün Osmanlı halkı aynı haklara sahip olunca, birçok Hıristiyan, Türklere zarar vermek için karakola gider:

“Bana gâvur dedi...” dermiş. Galata’nın Voyvoda Karakolunda eski tabur ağası, Müslümanlara:

“Oğul! Söyleye söyleye dilimizde tüy bitti. Daha anlatamadık mı? Artık gâvura gâvur denmeyecek” (Oral, 2002: 29, 30).

Hikayenin Kullanılması:

1. Tanzimat Fermanı ne zaman, kim tarafından ilan edilmiştir?
2. Tanzimat’la getirilen değişiklikler Türk halkını nasıl etkilemiş olabilir?
3. Azınlıklara yeni hakların verilmesi ile Osmanlı Devleti’nin gücü arasında bir bağlantı var mıdır, açıklayınız.

Örnek 4: İlk Meclis ve bir Önerge

İlk Osmanlı Meclisi, I. Meşrutiyet'in ilanından (23 Aralık 1876) bir hafta kadar önce 17 Aralık 1876 tarihinde açılmıştır. Sultan Abdülhamid Hân'ın Meclisi açış konuşmasına verilecek cevap hazırlanırken 12. oturumda, Suriye milletvekili Nevfel Efendi, Erzurum Ermeni Milletvekili Vasilaki efendiler, ortak bir Anayasa değişikliği teklifi verdiler. Ve bu önergelerinde dediler ki:

“-Osmanlı Devleti'nin resmî dilinin Türkçe olduğunu belirleyen madde değiştirilmeli ve resmî dil olarak Türkçe ile birlikte Rumca ve Ermenice de kabul edilmelidir.”

İlk Meclis Başkanı olan Ahmed Vefik Paşa, daha o zaman devletin içine düşürülmek istendiği bölücülük ihanetine, kürsüden çok sert bir dille cevap verdi:

“-Bu ne vicdansızlıktır ve bu ne vefasızlıktır!... Sizler hâlâ evinizde, okullarınızda, kitaplarınızda kendi dilinizle yazıyor ve konuşuyorsanız, bu imkanı bu devletin âlicenaplığına borçlusunuz. Teklifinizi vermemiş olun. Ben de duymamış olayım!...”

Böylece, bu bölücülük önergesi işleme konulmadan reddedildi (Oral, 2002: 229).

Hikayenin Kullanılması:

1. Resmî dilin değiştirilmesi teklifi, devletin gidişatı açısından nasıl yorumlanabilir?
2. Çok uluslu devletlerin, milliyetçilik akımının etkili olduğu bir dönemde, demokratik veya meşruti bir sistemle yönetilmesi sizce doğru mudur?
3. Resmî dilin değiştirilmesine yönelik teklifin geri çekilmesi, azınlıkların bu konuyu unutacakları anlamına gelir mi?

Örnek 5: Singapur'da Türk Bayrağı

1950'li yıllarda Kore'ye, işgalci komünistlerle çarpışmaya giden Türk Tugayı, Singapur Limanına uğrar. Müslüman Singapurlular geminin direğinde Türk bayrağı görünce sevinçten çılgına dönerler ve müftü efendi o hızla gemiye, askerimizi ziyarete gelip der ki:

“- Biz bağımsız olamadığımız için Cuma namazı kılamıyoruz. Bugün bu bayrağın gölgesinde Cuma namazı kılmak isteriz” diyerek binlerce Müslüman limana toplanır. Bir Mehmetçik gemi direğine çıkarak ezan okur ve askerlerimiz güvertede, Singapurlular limanda, Cuma namazı kılarlar.

Birliğimizden Yarbay Natık Poyrazoğlu'nun, müftü efendiye iade-i ziyaretinde ilginç bir olay daha yaşanır. Yarbayımızın sohbet esnasında tablada söndürdüğü sigarayı Müftü alıp koynuna koyuyor. Meğer o zamanlar subay sigaralarının dip kısmına yaldızla Ay-yıldız basılıyormuş.

Bu sönmüş sigarayı hatıra kabul eden Müftü diyor ki: “Kumandan, bu bayrak sıradan bir bayrak değildir. Biz bu Ay-yıldız'ın ifade ettiği mana ile benliğimizi koruyoruz.” Bunları duyan Yarbay hemen bir Türk bayrağı getirterek müftülüğe armağan ediyor (Oral, 2002: 207).

Hikayenin Kullanılması:

1. Singapur'u harita üzerinde gösteriniz.
2. Türk askeri Kore'ye nasıl ve niçin gitmişti?
3. Singapurlular, Türk olmadıkları halde Türk bayrağına niçin bu kadar hürmet göstermekte?
4. Aynı dinden olmak, farklı milletlerin dostluğunda etkili midir?

Örnek 6: Avrupa Bizi Neden Sevmez?

1933-1952 yılları arasında İstanbul Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yapan ve Türkiye'de ekonomi biliminin gelişmesine büyük katkıları bulunan Alman Prof. Dr. Fritz Neumark ile bir kısım talebesi Boğaziçi'nde geziye çıkarlar.

Talebelerinden biri Prof. Neumark'a şu soruyu sorar:

- Avrupa bizi neden sevmez?

Prof. Neumark şu cevabı verir:

- Çok samimi olarak itiraf edeyim ki, Avrupalı, Türkleri sevmez ve sevmesi de mümkün değildir... Asırlardır kilisenin Türk ve İslam düşmanlığı Hıristiyanlar'ın hücrelerine sinmiştir. Sebeplerine gelince:

1- Müslüman olduğunuz için sevmez. Ama faraza laiklik şöyle dursun, Hıristiyan olsanız da size düşman olarak bakmaya devam eder.

2- Sizler farkında değilsiniz ama onlar şu gerçeğin farkındadırlar:

Tarihten Türk çıkarılırsa tarih kalmaz. Osmanlı arşivi tam olarak ortaya çıkarsa, bugünkü tarihlerin yeniden yazılması gerekir.

3- Avrupa'nın pazarı idiniz. Şimdi Avrupa'yı Pazar yapmaya başladınız.

4- En az 400 yıl Avrupa'da sırtımızda ve ensemizde at koşturdunuz.

5- Selçuklular Anadolu'yu, Osmanlılar ise orta Avrupa ve Balkanlar'ı, Haçlı ordusuna mezar ettiler.

6- Sizi silah ile yenemeyenler, sizleri kendilerine benzeterek hakimiyet sağladılar.

7- Selçuklu ve bilhassa Osmanlı, İslamiyet uğruna her şeyi feda etmeseydiler, İslamiyet bugün belki sadece Hicaz'da varlığını devam ettirirdi. Kaldı ki, Vehhabiliği kuranlar da, İngiliz Dominyon Bakanlığı'nın adamlarıdır. Batı her yerde İslamiyet'i, sapık inançlara kanalize etti. Ama Osmanlı, Asr-ı Saadet'i devam ettirdi.

8- Kilise size kin kusmaktadır. Ve sebepleri yukarıdadır.

9- Ben Türkiye'ye geldiğimde iki üniversiteniz vardı, şimdi 19 üniversite var. (O tarihte öyle idi, şimdi ise daha fazla.)

10- Sizler, gerçek hüviyetinize döndüğünüz an Avrupa'nın refahı ve medeniyeti yıkılır.

11- Yine sizler, Avrupa'nın tarihî düşmanısınız ve daima düşman olarak kalacaksınız (Oral, 2002: 200,2001).

Hikayenin Kullanılışı:

1. "Vehhabilik", "dominyon", "Asr-ı Saadet" terimlerini açıklayınız.

2. Profesörün altıncı maddede söylediği: "kendine benzeterek yenmek" sözünden ne anlıyorsunuz?

3. Milletler arasındaki düşmanlıklar sizce kalıcı mıdır?

4. Yabancı bir insandan hikayede geçen tespitleri duymak, sizde nasıl bir etki bıraktı?

A. BOĞAZLAR MESELESİ

Örnek 7: Hasta Adam Üzerine Hesaplar

Çar Nikola İngiltere ile Osmanlı toprakları üzerinde görüşmeye karar verir. 9 Ocak 1853'te Petersburg'un kış sarayında verilen bir baloda İngiliz Elçisi Sir George Hamiltan Seymour'a yakalaşarak şunları söyler:

“- İngiltere için beslediğimiz duyguları bilirsiniz. Bence iki hükümetin, yani İngiliz hükümeti ile hükümetimin anlaşması esastır. Böyle bir anlaşmayı gerektiren şartlar hiçbir vakit bugünkü kadar önemli değildir. Biz anlaştıktan sonra Batı Avrupa devletleri umurumda bile değil. Ne düşünürlerse düşünsünler, bence hiçbir değeri yok.”

İngiliz elçisi, Çar'dan Türkiye hakkındaki düşüncelerini açıklamasını rica edince Nikola şöyle devam etti.

“- Kollarımız arasında hasta bir adam var. Çok hasta. Size açıkça söyleyeyim ki, gereken bütün tedbirleri almadan önce günün birinde kaybetmemiz büyük felaket olacaktır. Türkiye ansınız ölebilir. Bu takdirde üzerimize kalacaktır. Ölülerini diriltemeyiz. Böyle bir olay karşısında kargaşalık, anarşi ve hatta bir Avrupa harbi karşısında kalmaktansa, önceden tedbirler almak daha akıllıca olmaz mı?”

Elçi şu cevabı verdi:

“- Niçin daima Türkiye'nin öleceğini hesaba katarak bu felaketten önce veya sonra tedbirler almayı düşünmeli? Niçin hastayı tedavi etmeyi düşünmemeli?”

Çar, elçinin bu sözlerinden ümitsizliğe düşmeyerek, Osmanlı topraklarının paylaşılması yolundaki planını açığa vurdu.

“- İstanbul'un Ruslar tarafından devamlı bir işgalini isteyecek değilim. Fakat bu şehrin Fransızlar, İngilizler tarafından işgal edilmesine razı olamam.” Devamla; “Eflak ve Boğdan bugün fiilen himayem altında bulunuyor. Bu durum devam edebilir. Sırbistan ve Bulgaristan da himayem altına girebilirler. Mısır'ın İngiltere için önemini takdir ediyorum. Bu yerle Girit adası da pek âla İngiliz hakimiyetine girebilir.”

İngiltere hükümeti, Çar elçisi tarafından bildirilen bu teklifleri açık bir dille reddetti. Çar bunun üzerine hasta adamın mirası hakkında tek başına tedbirler almaya kalkışarak Kutsal Yerler problemlerini bahane ederek Kırım Savaşı'nı başlattı (Karal, 1998: 221, 222).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Çar”, “elçi”, “Kutsal yerler” ne anlama gelmektedir?
2. Petersburg, Batı Avrupa, Eflak-Boğdan, Kırım, Girit ve Mısır’ın yerlerini harita üzerinde gösteriniz.
3. Çar’ın sözlerinde geçen “fiilen himaye”den ne anlıyorsunuz?
4. Osmanlı’ya düşman olan İngiltere, niçin Rusya’nın teklifini reddetmiş olabilir? Bunun Mehmet Ali Paşa’nın isyanı ve sonra gelişen olaylara ilgisi var mıdır?
5. “Kutsal Yerler Problemi” ne demektir, açıklayınız.
6. Çar, Osmanlı Devleti’ne niçin “hasta adam” demiş olabilir?

B. KIRIM SAVAŞI

Örnek 8: Bir Şehid Oğlu Şehidin Menkıbesi

Kırım Seferindeyiz.

Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa ve gazilerimiz, gemilerle Kırım’a çıkarlar. Gerekli müdafaa tedbirleri alınırken Ruslar, aniden çullanırlar.

Kat kat üstün olan düşman kuvvetlerine, her zaman olduğu gibi “iman kuvvetiyle” mukabele edilir. Vuruşmalar sırasında bir yiğit göze çarpar; Ispartalı Koca Halil... Topçu erleri arasındadır. Sabahtan akşama kadar düşman hatlarını döver. Göz açtırmaz. Gün batarken bir şarapnel parçası Koca Halil’i devirir.

Siper arkadaşı ve hemşerisi Mehmet Çavuş, yanına koşar. Koca Halil bir eliyle yarasını bastırır, öbür eliyle kuşağından bir kurşun çıkartır. Çavuşa uzatır ve :

“Hemşerim!... Bunu al. Sağ kalır da köyümüze dönersen, oğlum Ali’ye verirsin. Bu kurşun, geçen Moskof Harbi’nde babamı şehit etmiş. Bir arkadaşı ile bana yollamıştı. Oğluma:

Baban vasiyet etti: “Allah rızası için, Din ve Devlet uğruna (Ben, biri iki etmeye çalıştım. O da ikiyi üç etmeye çalışsın) dedi” dersin. Sonra:

“Hadi hemşerim!... Hakkını helâl et... İnşallah Cennette kavuşuruz” deyip, “Kelime-i Şahadet” getirdi, şehadet şerbetini içti (Miroğlu, 1984: 305).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Serdar-ı Ekrem”, “Moskof”, “şarapnel” tabirlerini açıklayınız.

2. Kırım'ın yerini harita üzerinde gösteriniz.
3. Kırım Savaşı nasıl neticelendi, ne gibi sonuçlar ortaya çıktı?
4. Koca Halil'in bahsettiği bir önceki "Moskof Harbi" hangi savaştır?
5. Koca Halil'in oğluna iletilmesini istediği vasiyetinden ne anlıyorsunuz?

C. 1877-1878 OSMALI-RUS SAVAŞI

Osmanlı Devleti'nin zayıf olması, etrafımızdaki güçlü devletlerin iç işlerine karışmasını kolaylaştırıyordu. Yapılan İslahatlar hep bunun sonucuydu. Bir noktada Osmanlı Devleti'nin direnmesiyle, Rusya 1877'de savaş ilan etti. 93 Harbi diye anılan bu savaşta Rusya, Balkanlardan Çatalca önlerine kadar, doğuda ise Erzurum'a kadar ilerlemişti. İşte bu sırada Balkanlardaki küçük bir kasabada, Zağra'da, yaşananlar bütün bir savaşta insanlarımızın neler yaşadığının bir numunesini oluşturuyor:

Örnek 9: Dosttan Esirgenenler

Sokaklara çıkmak imkansız, herkes evinde mahsur ve şaşkın, Bulgar sarhoş ve azgınlığının sokaklarda serbestçe dolaşıp attıkları naralar ise yürekleri kan ağlatır...

Biz bu halde düşünürken, mahallede yine bir gürültü ve feryat koptu.

"- Kapılar kırılıyor, evlere giriyorlar!"

Feryadıyla, komşular bizim avluya doluştular.

Çocuk çocuk zaten helecan (çırpınış) içinde bulduklarından, anneleri masum yavruların ellerine yapışıp, hepsi yalın ayak sokağa fırladılar.

"- Bizi Emin Paşa'nın konağına götür."

Diye yola düştüler.

Sokaklar korkulu, meydanda Müslüman yok. Ne ileri gidilir ne geri dönmeye gelir... Titreşerek Paşa'nın konak kapısına varıldı. Güç hal ile kapı açtırılıp içeri girildi. İnsan denize düşünce yılanı sarılır. Arkamızdan komşular da ağlayarak girdiler.

Bu Emin Paşa kasabada zengin ve itibarlı idi. Bulgarlarla arası iyi olup, onları kayıran bir kimseydi. Bir ay önce ise mirlivalık rütbesi ile taltif olunmuştu. Bu sebeple hatırı gözetilir ve konağına taarruz olunmaz diye tahmin edilirdi. Heyhat!

Halbuki beygir almak ve silah aramak bahanesiyle kapısına gelen giden Bulgar ve Kazakların ardı arası kesilmedi.

Devlet ve millet hizmetinde kullanılmak üzere istiladan önce bütün kasabada sekiz on beygir bulunamamış iken, Moskof istilasında yedi yüzden fazla binek ve araba hayvanı toplandı.

Dosttan esirgenenleri düşman cebren ve kahren aldı. “İbret alın, ey basiret sahipleri!” (Hüseyin Raci, tarihsiz: 95).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Mirlivalık rütbesi” ve “istila” kavramlarını açıklayınız.
2. 1877-1878 savaşı Ruslar ile yapıldığı halde, Balkanlar’da Türklerle beraber yaşayan Bulgarlar niçin Rusya yanlısı bir politika izlemişlerdir?
3. Savaş başlamadan önce, Osmanlı tarafından yöreden istendiği halde beygir verilmemesi, sizce ne anlama gelir?

Örnek 10: İbiş Ağanın Anlattıkları

Kavak köyünde babası, anası ve yakınları gözü önünde öldürülen, Rüşdiye talebelerinden İbiş adlı bir çocuğu, insafli bir Bulgar kaçırmış, çocuk büyük güçlüklerle kasabaya gelebilmiştir. Bu katillerden birisi Zağra’nın istirdadında ele geçirilerek cezasını buldu. İbiş ise halen hayattadır!

“Eyüb Sultan’da İskele kıraathanesini işleten İbiş Ağa, vakayı şöyle anlatmaktadır:

‘Validem ve akrabamla beraber köyde bulunuyorduk. Kavaklı ve civarı köylerinden toplanmış altı yüzden fazla Bulgar haydudu köyümüzün etrafını sardılar. Bütün erkekleri ve benim gibileri köyün ortasındaki pınar başına topladılar. O sırada dokuz yaşında idim. Erkeklerin kollarını iplerle bağlamaya başladılar. İnsafli görünen bir Bulgar:

“- Bu çocukları ne yapacaksınız? Bunları salıverin.”

“Dedi.

“Bunun üzerine beni, benim gibi çocukları serbest bıraktılar.

“Oradan kurtulunca çiftliğimize girdim ve bir ağaca çıkararak hali merak ve endişe ile gözlemeye başladım. Biçare babamı, yakınlarımı ve diğer Müslümanları kolları bağlı oldukları halde, kurşun, bıçak ve sopa ile işkencelerle öldürdüler. Vak’anın dehşeti hala gözümün önündedir.

“Cesetleri Kıptilere taşıtırıp kerpiç kuyusu içine atıldı. Bu facia akşam ezanına yakın vakitlerde icra ediliyordu. Vak’anın dehşetinden fena olmuşum ki, ağaçtan inerken düştüm. Geceyi annemin yanında geçirdim.

“Ama ertesi günü eşkıya Bulgarlar tekrar köye gelerek kadın ve çocukları da katliam etmeye başladılar. Bu esnada Dragan adında tanıdığımız bir Bulgar’ın karısı beni bir fiçinin içine gizledi.

“İlahi! Ne acıklı günler idi!... Fıçı içinde müthiş saatler geçirdikten ve artık feryat ve iniltilerin arkası kesildikten sonra Dragan beni fiçiden çıkardı ve koruya kaçıp orada gizlenmemi söyledi. Bir miktar ekmekle koruya gittim. Dört gün ve gece orada aç ve bitap kaldım.

“Sonra Rauf Paşa’nın Çoranlı korusunda harp ettiği sırada işittiğim top seslerine doğru ilerledim. Ama dere içinde Kazakların eline düştüm. Bunlar beni General Gurko’nun yanına çıkardılar.

“Bulgarca bana hitaben:

“- Babanı ananı kesmişler, kimsen kalmamış. Benimle gel, seni evlat edeyim. Şöyle olursun böyle olursun...”

“Dedi.

“Ben de:

“- Eski Zağra’da büyükannem var. Eğer o da sağ değilse gelirim.”

“Diyerek, General Gurko’nun yanına kattığı iki Tatar askeriyle Eski Zağra’ya getirilip büyükanneme teslim edildim. Hatta bu Tatarlar:

“- Bu gece de sabrediniz. Yarın Süleyman Paşa geliyor.”

“Diye müjde verip helalleşerek veda edip gittiler.” (Hüseyin Raci, tarihsiz: 171-173).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Rüşdiye”, “Kıpti” ve “katliam” terimlerini açıklayınız.

2. Saldırı da erkekler yanında kadınların da öldürülmesini nasıl yorumlarsınız?
3. 1877-1878 Savaşında, Balkanlar'da Kazakların bulunmasının sebebi nedir?
4. Küçük bir çocuğun gözleri önünde annesinin ve babasının öldürülmesi, çocuğun hayatını nasıl etkilemiş olabilir?
5. Bulgarların, Rusya ile iyi anlaşmalarını, "Panslavizm" düşüncesi çerçevesinde değerlendiriniz.

Örnek 11: Plevne'den Bir Manzara

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında, Plevne Savunmasında çok kahramanlıklar görülmüştür. İşte bunlardan bir tanesini İngiliz savaş muhabiri Knoks anlatıyor:

Rus General Skobelev, evvela İsa Ağa tabyasını elde etmek kararında idi. Bu vazifeyi, savaş sahasına yeni gelen ve imparatorluğun en seçkin birliklerinden birisi olan yedinci Grenadya alayına vermişti. 11 Eylül 1877 akşamı, general Tibyakin kumandasındaki alay, İsa Ağa tabyasını iki gün, bir gece zorladı. Bu tabyayı artık çok azalmış olan Osman Paşa ordusundan ancak altı yüz kişi koruyordu. Türkler mevcutlarının dörtte üçünü kaybedinceye kadar vuruştular. Osman Paşa, İsa Ağa tabyasından hiç haber alamamıştı. Merak ve endişe içinde idi. Tabyanın kumandanı Yunus Bey yaralanmıştı. Ruslar eğer İsa Ağa tabyasının kuzeyinde tahkimatı da ele geçirecek olurlarsa Yanıkbayır ve Kanlı tabyalar tehlikeye düşecekti. Kumandan dört tarafın sarıldığını da biliyordu. Fakat ne bahasına olursa olsun Müşir'den ihtiyat kuvveti istenmesi şarttı. Türk zabıtlarındaki vazife duygusu gerçekten şaheserdir.

Yunus Bey Plevne'nin başından beri kendisine emir neferliği yapan Silistre taburundan Hasan'ı çağırıldı. Hasan genç de değildi. Ben kendisini gördüm ve kırk beş yaşlarında tahmin ettim. Kumandanının Müşir'e yaralı kolunun ıstırabı içinde yazdığı birkaç satırlık pusulayı aldı, onu ne bahasına olursa olsun, Osman Paşa'ya iletenecekti.

Atına atladı ve düşman içine daldı...

Hasan bundan sonrasını kendisi kolayca anlatamamaktadır. Türklerde bir söz vardır: "Allah yaşattığını, o istemeden kimse öldüremez." Hasan için de böyle olmuştu: Kılıcını kaç defa kaldırıp indirildiğini bilmiyordu. Tabyanın tarassut (gözetleme) kulesindeki gözcüler, onun düşman saflarında açtığı kanlı yolu bir masal gibi anlatıyorlardı. Osman Paşa'nın karargahına vardığı zaman bitkindi. Sayısız

yaralarından kan akıyordu. Kulağının birisi kopmuştu. Sol kolu omuz başından sallanıyordu. Tezkereyi verdi ve bayıldı. Hâdiseyi Rus menbâları teyit ettiler. Bir fırtına gibi safları arasına giren bu insanın arkası geldiğini sanmışlar, bir an şaşalamışlar, Hasan aralarına karışmış, sonrasını onlar da bilmiyorlar.

Hasan Plevne'nin sükutunda Amerikan Kızıl Haçına teslim edilmiş, hastanenin içinde olduğu için Ruslar tarafından ele geçirilmedi ve öldürülmedi. Amerikan Kızıl Haçı yaralılara bir fenalık gelmesinden endişe ederek bunların listesini bizzat Grandük Nikola'ya vermişlerdir. Zeki bir insan olan Grandük, bilhassa bu yaralılarla ilgilenmiş, Ruslar'ın esirleri ve yaralıları öldürdüğü iddiasını tekzip etmek istemişti. Ben kendisini ancak bu sayede görebildim ve o, ancak bu sayede memleketine tek kol tek kulakla dönebildi (Kutay,1959: 7420,7421).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Tabya”, “tabur” ve “Grandük” tabirlerini açıklayınız.
2. Plevne'yi harita üzerinde gösteriniz.
3. Hasan'ın düşman içine tek başına dalması acaba hangi duygulardan kaynaklanmıştır?
4. Plevne savunması nasıl neticelenmiştir?

Örnek 12: Hayır İhtiyacımız Yok

Plevne düştükten sonra içeri giren kuvvetler arasında bulunan bir Rus muharriri:

-“ İlk iş olarak Osman Paşa'yı aradık. Nihayet onu yaralı askerler arasında, yaralı olarak bulduk. Yaralı Türk askerleri, ufka kadar bembeyaz uzanan karlar üzerinde yatıyorlardı. Ne üstlerinde üst, ne başlarında baş, ne yüzlerinde renk, ne de midelerinde bir lokma ekmek vardı. Onlara, “bir şeye ihtiyacınız var mı, ekmek verelim mi?” dedik. Bizim Rus olduğumuzu anlayınca, erkek çehreleriyle, bize sert sert baktılar. Belki biraz sonra ölecek olan bu insanlar son bir gayretle ayağa kalktılar. “Hayır hiçbir şeye ihtiyacımız yok” dediler. Anlaşıyor ki Plevne'yi şanla, şerefle müdafaa edenler, son derece haysiyetli insanlardı,” diyor (Ünal, 1977a: 241).

Hikayenin Kullanılması:

1. Osman Paşa kimdir?
2. Yukarıda verilen hatıraya göre, Plevne müdafaasının başarısız olması nasıl açıklanır?
3. Yenilen Türk askerleri niçin, Rusların verdiği yiyecekleri almamışlardır? Böyle davranmalarındaki ruhî faktörler neler olabilir?

Örnek 13: Ruslar Erzurum Önlerinde

Ruslar, 93 Harbi de denen 1877-1878 Savaşı'nda Doğu Cephesinde Ahmed Muhtar Paşa'nın komutasındaki Türk kuvvetlerini Erzurum'a kadar çekilmeye mecbur etmişlerdi. Erzurum önünde, Deveboynu mevkiinde cephe kuran Türk kuvvetleri, Deveboynu Savaşları'nda başarılı olamadılar ve geriye çekilerek Aziziye tabyalarında tutundular.

Deveboynu Savaşları dört gün sonra geriye alınan kıtaların mevzilere yerleştirilmesi ve muhabere hazırlıkları ile uğraşılırken 8 Kasım 1877 gecesi sabaha iki saat kala Topdağı üzerinde bulunan Aziziye istihkâmında şiddetli bir ateşle başladı. Bu ateş diğer istihkâmlara da sirayet etti. Hâdise şöyle olmuştu:

Vank ve Müdürke köyleri kâmilen Ermeni olduğundan düşman ordusu Deveboynu mevziine yerleşir yerleşmez bunlar Rus komutanlığına müracaatla senelerden beri yaptıkları tetkikler neticesi Topdağı üzerindeki Aziziye ve Mecidiye istihkâmlarının bütün tertibâtını bildiklerini ve bunların zaptı için hizmete hazır bulduklarını söylemişlerdir. Rus komutanı, kalenin Topdağı istihkâmından birisini ele geçirirlerse diğerini koparmanın kolay olacağını ve neticede kaleyi ele geçireceğini düşünerek Ermenilerin bu müracaatını kabul etmişti. Rus komutanının Ermeni fedâilerinden istifâde ederek Deveboynu muharebesinden çekilen Türk ordusunun kendisine çeki düzen vermesine ve istihkâmlardaki noksanları tamamlamasına imkân vermemek için bir gece baskınına karar vermesi yerinde bir hareketti. Rus komutanı bu kararını tatbik için şöyle bir tertiple işe girişmişti.

Türkçe'yi iyi konuşan ve Türk askeri kıyafetine sokulan 15-20 Ermeni fedâisi hazırlanmış, bunlar güya keşif kolu hizmetinden dönüyorlarmış gibi Türk cephesinin bu kısmındaki çifte nöbetçiler hattına yaklaşmışlar öğrendikleri parolayı söylemişler ve nöbetçilerimizi aldatarak süngülemişlerdir. Bundan sonra kendi köylerinden tedarik

ettikleri uzun ve dayanıklı merdivenleri taşıyan ikinci bir Ermeni fedâi kafilesi, açılan bu gedikten ilerlemiş ve ilk fedâi grubu ile birleşerek bir taraftan merdivenleri istihkâmın kuzey kısmındaki müdafaalı kışlanın tabya hendeklerine dayamışlar ve tırmanmışlar, diğer taraftan da aynı zamanda gene parolayı söyleyerek kışlanın yanında ve kapısındaki nöbetçileri şehit etmişler, bu hain hareketlerde muvaffak olurken önlerine yine Ermeni fedâileri bulunan Rus hücum kolları merdivenlerden tırmanarak tabya içerisine dalmışlar ve müdafaalı kışlada ve tabya içerisinde derin uykuda bulunan askerlerimizin bir kısmını kurşunla, bir kısmını da süngü ile şehit etmeye başlamışlardı. Yalnız bu baskından istihkâmın güneyindeki üçüncü tabya kurtulmuştu.

Burada yatmakta olan kumandan Miralay Bahri Bey, işitilen gürültüler üzerine uyanmış. Askerlerini silah başı ettirmiş ve düşman üzerine mukabil saldırıya girişmiş ise de karanlık gecede her yandan ateşle karşılandığından hücumda muvaffak olamayarak sabahı beklemeye mecbur kalmıştı.

Bu sırada muharebe gürültüsü ile uyanan Erzurum halkı da heyecan içerisinde olup biteni anlamaya uğraşıyordu. Ortalık ağarırken İçkale içinde Ayaspaşa mahallesi imamı olan 80 yaşlarındaki Hacı Abdullah gecelik elbisesi ile minareye çıkarak: “Aziziye istihkâmına düşmanın girdiğini, eli silah tutan yurttaşların hemen bu düşman üzerine atılmalarını” var kuvvetiyle bağırarak söyledi. Diğer minarelerden de teşvik yapıldığından halk birden bire coştı. Silahlı olanlar tüfek ve çiftelerle, olmayanlar ellerine geçirdikleri balta, yatağan ve tırpanlarla bunları da bulamayanlar sopalarla Topdağı’na tırmanarak Mecidiye istihkâmına doğru akmaya başladılar. Büyük bir uğultu ile harekete geçen bu insan mahşerinin içerisinde çocuklar ve kadınlar da vardı. Kadınlar arasında çok ihtiyarlar olduğu gibi genç kızlar da bulunuyordu.

Şehrin her köşesinden Mecidiye istihkâmına akıp giden bu halk sağanağı arasındaki kadınlardan bir kısmı testilerle su, bir kısmı sepetlerle ekmek taşıyorlardı, bir kısmı da: “Haydi yavrularım, haydi ağalarım, sizin gibi yiğitlere kurban olalım. Bu gavurları tepeleyin, bizi ayaklar altında çiğnetmeyin, analarınız sizi bugün için doğurdu, vatan sizi bu kahramanlık için besledi” diyerek erleri tâkip ediyorlardı.

Asker ve halkın sabahleyin yaptıkları taarruz ilerlerken Miralay Bahri Bey’in bir avuç kahramanı da evvela buldukları tabyayı korumuşlar ve Mecidiyeden gelen

taarruzun kazancı için üzerlerine fazla düşman kuvveti çekmeye çalışmışlar daha sonra ciddi bir hücum yaparak önlerindeki setti yıkıp zafer yolunda Mecidiyeden gelen kahramanlarla birleşmişlerdir. Burada yapılan ilk hücumda Miralay Bahri Bey kolundan ağır bir yara almıştı. Komutan bu yarasını sonuna kadar askerlerinden sakladı ve zafere ulaşınca kadar kendisini tedavi ettirmedi.

Aziziye istihkâmındaki kanlı boğuşmada ve sonra Vank Deresi iki tarafındaki savaşta düşmanın hakikaten bel kemiğini kırılmıştı. Nitekim bundan sonra geçen uzun zaman içerisinde düşman hiçbir ciddi hareket yapmamış yalnız kendisine çeki düzen vermekle geçirmişti.

Kore'deki Türk destanından sonra memleketimize gelen NATO başkumandanı General Ricvey, Erzurum'a gitti ve Aziziye destanının son kadın kahramanı Nene Hatun'u ziyaret etti. Mücadeleyi bizzat kendisinden dinledi.

NATO başkumandanının tahassüslerini ifade ederken kullandığı bir cümle vardır: "Birçok milletler kahramanlarını sadece kahramanlık sanatı olan ordularının içinde ararlar ve ancak öyle bulurlar. Türklerde ise hakiki kahramanlar akla gelmeyen mütevâzı köşelerinde iddiasız sakinleridir. Çünkü onlar kahramanlık iddiasında değillerdir. Buna ihtiyaçları da yoktur. Çünkü kahraman olarak yaratılmışlardır. Nene Hatun'un elini bu hisle öpüyor ve onu tanımış olmakla iftihar ediyorum (Kutay, 1959: 7265-7273).

Hikayenin Kullanılması:

1. "İstihkâm", "muharebe" ve "NATO" kavramlarını açıklayınız.
2. Asırlarca Osmanlı idaresinde refah içinde yaşayan Ermeniler niçin, Ruslarla bir olup Türklere saldırmıştır?
3. Türklerin vatanlarını erkek-kadın bir arada savunmasını sağlayan sebepler nelerdir?
4. Nene Hatun kimdir?
5. Yabancı bir başkumandanın Nene Hatun'un elini öpmesi ve ona övgüler yağdırması ne anlama gelir?
6. Türk askerleri ne zaman, niçin Kore'ye gitmişlerdir?
7. Erzurumluların yerinde siz olsaydınız aynı davranışı sergiler miydiniz?

II.II. YIKILIŞA DOĞRU İÇERİDEKİ DURUM

Örnek 14: Niçin O Karga Derneğini Dağıtmadınız

1871’de Ruslar Ayastofonos’ta (Yeşilköy) iken, bir gün Zaptiye Nazırı Hafız Paşa, Bab-ı Âli’ye tezkere gönderip:

-“Tatavla’da Rumlar toplanmışlar. Bağırıp çağırırlar. İsyan etmek üzere oldukları muhakkaktır. Birkaç tabur asker gönderilirse tedbirleri mümkün olur.” Diyerek yardım istedi. Bu haberi alan vaktin sadrazamı, Ahmed Vefik Paşa hemen arabasına atladı. Tatavla’ya gitti. Hakikaten meydanda toplanan terzi, marangoz, demirci, kömürcü taifesinden 500-600 kişilik Rum kafilesinin bar bar bağırmakta olduğunu gördü. Arabası ile kalabalığın arasına kadar sokulan Sadrazam, ani bir hareketle arabasından inip elindeki bastonu rasgele sallayarak bağıranlardan bir kaçına yapıştırdı. Sadrazamı bizzat karşılarında ve kendilerine saldırmakta olduğunu gören Rumlar, korkularından hemen çil yavrusu gibi kaçışıp dağıldılar. Sonra Sadrazam dönüp Hafız Paşa’yı huzuruna çağırdı. Zaptiye Nazırı içeriye girince, Sadrazam öfke ile kalkıp ve iki parmağını Hafız Paşa’nın gözüne doğru uzatıp:

-“Ben adamın iki gözünü birden oyarım, miskin herif. Taburla asker istedin de kendin gidip o karga derneğini niçin dağıtmadın. Devletin başına ikinci bir püsküllü bela mı getirmek istiyorsun,” demiştir (Ünal, 1977a: 241).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Tezkere”, “Sadrazam”, “Zaptiye Nazırı” kavramalarını açıklayınız.
2. Sizce Sadrazamın kalabalığın arasına yalnız başına girmesi ve onları dağıtması hadisesi nasıl mümkün olabilmiştir?
3. Sadrazam, Zaptiye Nazırı Hafız Paşa’ya niçin kızmıştır?

Örnek 15: Konsolos İkametgahı Araba...

Evvelce sadrazamlık da yapmış olan Kıbrıslı Kâmil Paşa’nın İzmir valiliği sırasında Yunan tebaasından bir Rum, işlediği cinayetten dolayı yakalanmış ve hükümet konağındaki tevkifhaneye konulmuştu. Bunu haber alan Yunan Konsolosu

konağa gelmiş, o zamanki kapitülasyonlara dayanarak katili tevkifhaneden çıkarıp arabasına almıştı.

Zabıta, arabayı konsolosun ikametgahı kabul ediyor ve bir türlü katil Rum'u oradan indiremiyordu.

Halk birikmiş, hadiseyi seyrediyordu. Durumu Kâmil Paşa'ya bildirmek mecburiyetinde kaldılar. Paşa derhal atların arabadan ayrılmasını emretti. Emri derhal yerine getirildi. Araba içindeki konsolos bağırды çağırды ise de aldırış eden olmadı. Nihayet yaya olarak dönmek mecburiyetinde kaldılar. Katil de sonunda arabadan inince tekrar yakalanıp hapishaneye gönderildi. Daha sonra da cezası verildi (Oral, 2002: 235).

Hikayenin Kullanılması:

1. "Konsolos", "kapitülasyon" terimlerini açıklayınız.
2. Devletin gücü ile kapitülasyonlar arasındaki bağlantıyı açıklayınız.
3. Yukarıda verilen hikayede, katilin ancak sokakta iken yakalanabilmesi, ne anlama gelir?

Örnek 16: Eskilerin Asaleti

Osmanlı Devleti'nin son sadrazamı olan Ali Rıza Paşa, sadrazam olunca, büyük bir tüccar olan eniştesini çağırarak:

"- Enişte, ben bugün Sadrazamlığa tayin edildim. Siz büyük bir tüccarsınız. Tabi tüccarlığınıza devam edeceksiniz. Fakat ne kadar meşru ve doğru kalırsanız kalın, halk sizin kazancınızı bizden bilecektir. Eski başarılı tüccarlığınızı hesaba katmayacaktır. Ben de bu şartlar altında otoritemi ve itimadımı kaybedeceğim. Bu itibarlıkla ya ben Sadrazamlıktan ayrılayım, ya siz tüccarlıktan vazgeçiniz."

"- Paşa siz sadrazamlıkta kalınız. Ben ticaretten vazgeçeyim. Milletın kârı ve menfaati, şahsın kârı ve menfaatinden daha üstündür. Bu itibarla benim ticareti terk etmem daha isabetli olur."

Bugün lüzumsuz gibi görünen bu konuşmadan sonra enişte bey ticareti bıraktı. Ali Rıza Paşa da Göztepe'deki yalısını eniştesine tapuladı. Zaman geçti. Bir müddet

sonra Ali Rıza Paşa, Sadrazamlıktan ayrıldı. Enişte Bey, Ali Rıza Paşanın yanına geldi.

“-Paşa artık Sadrazamlıktan ayrıldığınız tekrar ticarete başladım. Göztepe’deki yalınızın tapusunu alınız.”

“- Evet enişte, yeniden ticarete başlamak hakkınızdır. Fakat yalının tapusunu, alamam. Çünkü siz benim Sadrazamlığım zamanında ticareti terk etmekle onun gibi birkaç yalı parası zarar ettiniz.” diyerek tapuyu geri almadı (Oral, 2002: 204,205).

Hikayenin Kullanılması:

1. Siz ticaret yapan Enişte Bey yerinde olsaydınız ticaret yapmaya ara verir miydiniz?
2. Ali Rıza Bey’in düşüncesi sizce doğru mudur?
3. Makam sahiplerinin kendi yakınlarına yardım etmeleri mahsurlu mudur, niçin?

Örnek 17: Hal’ Kararı

Meclis, Sultan Abdülhamid’in hal’ edilmesine karar vermişti. Bu kararı, padişaha bildirmek için, meclis kendi içinden bir heyet seçti. Heyet, Arif Hikmet Paşa, Esat Paşa, Âram Efendi ve Karasu Efendi’den müteşekkildi. Heyet, Yıldız Sarayı’na geldi.

Sultan Abdülhamid hal’ kararını bildirmeye gelenlerin kimler olduğunu sorup öğrendi ve:

-“Bir Türk Padişahına, bir İslam Halifesine hal’ kararını bildirmek için bir Yahudi, bir Ermeni ve bir Arnavut’tan başka kimseyi bulamamışlar mı?” diye söylenmiştir. Zira, Karasu, Yahudi ve masondu. Aram, Ermeni idi. Esat Paşa da Arnavut idi. Arif Hikmet Paşa da, Sultan Abdülhamid’in sarayında yetişmiş, onun sayesinde paşa olmuştu.

Heyet, padişahın karşısına çıktı. Arif Hikmet Paşa sözcü olarak:

-“Sultanım kader böyle imiş. Meclis ittifakla sizin hal’inize, Mehmed Reşad Efendi’nin padişah ilan edilmesine karar verdi” derken kıpkırmızı olmuştur. Sultan Abdülhamid:

-“Evet alnımızın yazısı, kaderimiz böyleymiş (Ünal, 1977a: 243).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Hal”, “mason” kavramlarını açıklayınız.
2. Sultan Abdülhamid ne zaman padişahlıktan indirildi?
3. Sultan Abdülhamid’in padişahlıktan azledilmesinin sebebi nedir?
4. Bir Türk hükümdarını tahttan indiren insanların farklı milletlerden olması neyi ifade eder?
5. Sultan Abdülhamid’i tahttan indiren meclisin özelliklerini söyleyiniz, böyle bir meclis nasıl oluşmuştur?

Örnek 18: Sultan Abdülhamid’in Kızına Nasihati

Kızı Ayşe Sultan, Selanik’te “Ah Efendimiz! Bir an evvel şu meşrutiyeti keşke vermiş olsaydınız” deyince, II. Abdülhamid Han yüzüne bakarak şu cevabı verir;

“Kızım, siz de mi yanlış düşünüyorsunuz? Ben daima meşrutiyet taraftarı idim. Hatta padişahlığımın ilk zamanlarında o zamanki idarecilere bunu kabul ettirmek için ısrar etmiştim. Sonradan bunu kaldırmamız, milletin çok büyük zararlara uğrayacağı anlaşılmasından dolayı idi. Maazallah devletimizin dağılmasına ramak kalmıştı. Beni meşrutiyet taraftarı olmamakla itham edenler emin olsunlar ki yanıldıklarını anlayacaklardır. Kızım, bunu iyi biliniz ki bu ikinci meşrutiyeti kendi arzumuyla verdim. Eğer mani olmak isteseydim, yapacak şeyi de pek âla bilirdim. Esasen meşrutiyetin ilanından önce bütün devletlerin kanun-i esasiyelerine malik olmak, meşrutiyeti bu suretle ilan etmek istiyordum. Ne yapalım. Allah nasip etmedi. Milletimin başında tecrübeli bir baba gibi bulunmak, böylelikle vatanımın selameti uğrunda çalışmak azm-u kararında idim. Düşmanlarım bu fırsatı bana vermediler. Türlü güçlükler ve iftiralar icat ettiler. Nihayet 31 Mart Vak’ası meydana çıkarıldı. Ben meşrutî bir hükümdarın yapacağını bir adım aşmadım. Ne ileri, ne de geri gittim. Lakin beni başka türlü başlarından defedemezlerdi. Ben takdire inanırım. Bu bize Allah’tandır. Eğer 31 Mart Vak’asını ben ihdâs etmiş olsaydım bu şekilde yüzüme gözüme bulaştırmazdım. Nasıl yapılacağını pekala bilirdim. Tarih bu hakikati bir gün meydana çıkaracaktır. Bundan dolayı kalbim müsterihtir. Kızım! Şahsım için iki Türk’ün, asker evlatlarının birbirini kırmasını, kan dökülmesini Allah hakkı için istemedim. Bana bu iftirayı yükleyenleri Allah’ıma havale ediyorum. Kızım! Bizim memlekette kâht-ı rical vardır.

Karşımda aklıma ve ilmine güvendiğim yalnız iki vezir görüyordum. Bunlardan biri Said Paşa, bir diğeri de Kamil Paşa idi. Her ikisi de çok değerli oldukları halde daima bir ip-te oynayan iki cambaz gibiydiler. En sıkıştığım zaman bunlardan birini getiriyor, tecrübelerinden istifade etmek istiyordum. İşte ben tarihe karıştım. Meydan onlara kaldı. Kızım! Gördüğünüz bu zabıt efendilerin cümlesi zamanımda yetişmiş, mekteplerden çıkmışlardır. Bugün ilim irfan ocaklarımızdan çıkmış bunlar gibi pek çok kimseler vardır. Maarifimiz de ilerlemiştir. Otuz sene evvelki gibi değiliz. İnşallah idare ederler de devlet bir zarara uğramaz. Kızım! Görüyorsunuz ki bize gazete, kitap vermiyorlar. Ahvali bizden gizliyorlar. Fakat ahvali bilmiş olsa da ne faydası olacak? Bilmemeyi daha hayırlı görüyorum. Ben çok görmüş, çok çekmiş bir insanım. Şimdi yaşımız da ilerledi. Eski takat ve kuvvetimiz kalmadı. Hayırlısı, çekilip, devlete millete duâ ederek ibadetle ahır-i ömrümüzü geçirmektir. Şunun bunun hakkında fena söz söylemeyin. Kaderinize razı olun. ‘Hayır ve şer Allah’tandır’ deyin. Hayırlısını isteyen kimseye intizar etmeyin. Bunlar boş şeylerdir. Biliyorsunuz ki ecdadımızdan ziyade çekenler, başlarına büyük felaketler gelenler hallerinden sonra bizim kadar da huzur ve rahat görmeyenler de vardır. İşte ben burada evlad-ı ıyalimle oturuyorum. Bu halime şükrediyorum. Siz de şükredin. Millete dua edin. Allah millete zeval vermesin. Namaz kılacağım. Abdest almak lazım” (Aydın, 1999: 180-182).

Hikayenin Kullanılması:

1. II. Abdülhamid, I. Meşrutiyet Meclisi’ni niçin kapatmıştır?
2. II. Abdülhamid, II. Meşrutiyeti ne zaman ilan etmiştir?
3. Yukarıdaki parçada Sultan Abdülhamid’in “ilgim yok” dediği, 31 Mart Vak’ası nedir?

II.III. XX. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ ve DEVLETİN YIKILIŞI

A. TRABLUSGARP ve BALKAN SAVAŞLARI

Örnek 19: Yaşasın Türk Ordusu...

Trablusgarb Muharebesi sırasında Trablus’ta bulunmuş Berliner Gazetesi muhabirinin hatıralarından:

“Trablus etrafında İtalyanların yapmış olduğu istihkamları berhava etmek üzere düşman gerilerine kadar sokulmuş olan iki Türk subayı Ali ve Salih, İtalyanlar tarafından yakalanmışlar ve kurşuna dizilmek üzere bir meydana getirilmişlerdi. Bu kahraman çocuklar gözlerinin bağlanmasına şiddetle karşı koydular. Bütün soğukkanlılıkları ile ve mertçe, ateş edecek müfrezenin karşısına dikildiler. Sanki bunlar ölüme değil de zafere ulaşan birer kahramandırlar. Açılan ateşle vücutları delik deşik olurken bu Türk kahramanlarının son sözleri şu oldu:

“- Yaşasın Türk Ordusu...” (Oral, 2002: 160,161).

Hikayenin Kullanılması:

1. Trablusgarb’ı harita üzerinden gösteriniz.
2. Trablusgarb Savaşı ne zaman, kimler arasında olmuştur?
3. İtalyanların yakaladıkları Türk askerlerini kurşuna dizmesi doğru mudur? Türklerin esirlerine yaptıkları muamele ile bu durumu kıyaslayınız.
4. Türk askerinin ölümden korkmayacak derecede, cesaretli olmasını sağlayan temeller neler olabilir?

Örnek 20: Osmanlı’nın Elini Öpmek

1960 İhtilâlinde Millî birlik Komitesi üyesi Ahmet Er, sonradan Libya’daki Türk sefaretine Devlet Müşaviri olarak tayin edilir. Zaman zaman Libya’da seyahate çıkardı. Bunlardan birinde, Mihmandarı, geçtikleri kasabada yaşlı ve meşhur bir Şeyh’in bulunduğunu, onu ziyaret etmenin faydalı olacağını söyler. Beraber giderler. Oldukça ıssız bir yerde, bir ağaca arkasını yaslamış olan 80 yaşlarında, beyaz sakallı ve âmâ olduğu ilk bakışta belli olan Şeyh’i görürler.

Ahmet Er, kendisini takdim ederek, elini öpmek için müsaade ister. Bunun üzerine Şeyh, Ahmet Bey’e hitaben buyurur ki:

“Asıl ben senin elini öpeyim.”

Böyle der demez de, elini öper. Ahmet Er de onun elini öper. Şeyh, Ahmet Er’e sorar:

- Hangimiz kazançlı çıktık?
- Ben kazançlı çıktım. Çünkü, pir-i fâni bir Müslüman’ın elini öptüm.

Şeyh şu cevabı verir:

- Hayır, asıl ben kazançlı çıktım. Sen çölde fakir ve nâçiz bir Müslüman eli öptün. Ben ise şanlı şerefli Osmanlı eli öptüm (Oral, 2002: 198,199).

Hikayenin Kullanılması:

1. “İhtilâl”, “şeyh”, “mihmandar”, “pîr-i fâni” terimlerini açıklayınız.
2. Libya’yı harita üzeride gösteriniz. O bölgeye önceden ne ad verildiğini belirtiniz.
3. Trablusgarb, ne zaman ve nasıl elimizden çıkmıştır?
4. Libya’daki bir insan, Osmanlıya niçin bu kadar hürmet göstermektedir?

Örnek 21: Edirne Savunması

Edirne’yi savunmakla görevli Mehmet Şükrü Paşa, Talat Paşa’ya şunları söylüyordu:

“- Seni, hemen yarın Edirne’nin ortasında idam ettirmemi istemiyorsan, bugünden tezi yok, çek git buradan Talât bey oğlum. Sen ki sâbık Dahiliye Nâzırısın, sen ki Edirne’de vatanseverlik göstermek için er rütbesi ile gelmişsin... Ve sen ki, bana yardımcı olmak yerine orduyu ifsat ediyor, askere dövüşmemesini telkine çalışıyorsun... Çek git buradan. İttihat ve Terakki’yi yeniden iktidara getirmek için başka yerlerde çalış. Unutuyorsun ki ben politikacı değil, askerim. Ama sen ve arkadaşların elimizde kalan şu son serhat şehrini de politika uğruna kaybettirmek istiyorsanız, o halde kazanmak istediğiniz nedir? Selimiye ki Rumeli’de cetlerimiz mührüdür. Sen bu mabedi dinamitleyip berhava etmemi söylüyorsun. Gözünü vatan ve ordu sevgisi değil, politika bürümüş. İktidar için orduya bile acımıyorsunuz. Sana Edirne Kumandanı Şükrü Paşa olarak emrediyorum. Hemen şimdi Edirne’yi terk edecek ve İstanbul’a gideceksin. Yoksa istemeye istemeye seni, yani İttihat ve Terakki’nin Dahiliye Nazırını asacak veya kurşuna dizdireceğim...” (Bardakçı, tarihsiz: 7,8). Bunun üzerine Talât Paşa, hemen İstanbul’a dönecektir. Şükrü Paşa ise Edirne’yi 155 gün savunacak ve çaresizlik içinde teslim olacaktır.

Hikayenin Kullanılması:

1. “Sâbık”, “Dahiliye Nazırı”, “serhat” kavramlarının açıklayınız.
2. Edirne’yi harita üzerinde gösteriniz.
3. Talat Paşa, askerin savaşmasını niçin engellemeye çalışmaktadır?
4. Balkan Savaşı ne zaman olmuştur, nasıl sonuçlanmıştır, araştırınız.
5. Ordunun politikaya bulaşması ile Balkan Savaşı’nın kaybedilmesi arasındaki bağlantıyı açıklayınız.
6. Balkan Savaşı’nın başlaması, Trablusgarb’taki savaşı nasıl etkilemiştir?

Örnek 22: Gaflet

Yunan harbinde Ethem Paşa’nın Balkan Devletleri’ni inanılmayacak bir hızla sindirişinin anısı ürkütüyordu Avrupalıları.

Nitekim 20 Temmuz 1912 günü Almanya’nın Petersburg Elçisi Pourtales, Çar İkinci Nikola ile görüşürken şunları söyleyecektir:

“Haşmetpenah, bir Balkan Savaşına mani olmalısınız. Bu konuda Bulgaristan ve Sırbistan üzerindeki tartışmasız nüfuzunuzu kullanınız. Balkan devletleri birleşir de Türkiye’ye karşı savaş açarlarsa yenileceklerdir. Bu yenilgiden sonra Avrupa’nın dengesi altüst olacak ve belki de savaş çıkacaktır...”

Oysa, tam bu sıralarda biz birbirimize düşmüştük. İttihat ve Terakki, Halaskâran Subay Grubu’nun baskısı ile iktidardan alaşağı edilmenin acısını yaşıyordu. Ordu içindeki adamlarını kıskırtıyordu. Elbette o günün liderleri bir savaşa hazır olmadığımızı biliyorlardı. Düşman durumumuzu bilmiyordu da o yüzden rest çekebiliyorduk.

İttihat ve Terakki savaş istiyordu. Bu suretle muhalefette kalmaktan kurtulacak, yenilginin acısını çıkarabilmek için, iktidara geldiği zaman istediği her şeyi yapabilecekti.

Nitekim, daha sonra da görecektik... Öylesine savaşa hazır değildik ki, Doğu Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa, Karargahında “Nasıl olur da bir kilometre ötedeki birliklerimden haber alamam” diye emsalsiz bir faciayı dile getirecekti.

Evet, ileride göreceğiz... Lüleburgaz yenilgisinden sonra Trakya’nın çamuruna gömülmüş olan on binlerce askerden tek bir feryat yükselecekti:

“-Ekmek... Ekmek...”

İstanbul'da Fransız Hastanesindeki yaralılarımız kendilerine geldikleri zaman:

“-İlaç istemem bacı hemşire, bir dilim ekmek ver bana” diye hâlâ yaşadıkları o korkunç dramı teneffüs edeceklerdi (Bardakçı, tarihsiz: 32,33).

Hikayenin Kullanılması:

1. Balkanlar'da bir savaşa hazır olmadığımız halde, Osmanlı Devleti niçin savaşa girmiştir?
2. Balkan yenilgisinden sonra askerimizin “İlaç istemem ekmek verin” sözleri, Osmanlı Devleti'nin ekonomik durumu hakkında size bir bilgi verir mi?
3. Ordu komutanının yakınındaki bir birlikten haberinin olmaması, sizce ne anlama gelir?
4. Avrupalı devletler, Osmanlı'nın Balkan Savaşı'nı kazanmasından niçin korkmaktalar?
5. Rusya'nın “Panslavizm” politikasını Balkan Savaşı ile ilişkilendiriniz.

Örnek 23: Siyaset Bulaşan Ordu

Savaşın beşinci gününden itibaren, Mahmut Muhtar Paşa'nın Kolordusu düşmanla temas haline geçmiştir. 21 ve 22 Ekim günleri, Bulgarların ağır baskısına rağmen Kolordumuz mevzilerini terk etmemiştir. Bulgarlar da başarısızlıklarını kabul etmişlerdir. Fakat yine soralım, bu panik, haydi daha realist konuşalım bu bozgun neden meydana gelmiştir?

Ordunun beş günlük savaşta sadece iki yüz ölü verdiği muharebe sonunda, yani 27 Ekim gecesi, Muhtar Paşa, birliklerini teftiş etmiş ve sonra huzur içinde yatağına girmiştir. Saat 21.30'dur... Ama olan işte ondan sonra olmuştur. Üç tümenin bir tanesine kumanda eden Aziz Paşa, gece saat 22'de, bir “Çıkış Harekatı” emretmiştir. Ne Muhtar Paşa'ya haber vermiş ne de, gece savaşının zorluklarını hesaba katmıştır. Korkunç karanlık içinde, başlayan savaşın ilk dakikalarından itibaren mangalar arasında irtibat kaybedilmiştir. Türk'ün Türk'e mi, yoksa düşmana mı savaş açtığı belli değildir. İki taburumuz son kurşunlarına kadar, karanlığın cehennemî atmosferi içinde birbirlerini vurmuşlardır. Sonra çaresizlik ve korku ortaya çıkmıştır. Bulgarların karşı ateşi ile firar başlamıştır. Uyandırılan Mahmut Muhtar Paşa'nın tehditleri, sözleri

hatta yakarışları para etmemiştir. Civardaki köyler, ellerindeki silahlarla çılgın gibi geri hatlara koşuşan askerlerin cin çarpmışçasına bozguna uğradıklarına tanık olmuşlardır.

İşte bu sırada bazı askerler, subaylar ve muhabirler bekletilen trene binmişlerdir ve zorla geriye gitmesini sağlamışlardır. Karşı taraftan gelecek trenle çarpışma ihtimali bile kendilerini aklı selime getirememiştir. Sonra beklenen olmuştur. İstanbul'dan cephane ve mühimmat yükü ile gelen katarla çarpışılmıştır. Ama firar devam etmiş ve cephaneler Trakya'nın çamuruna ve Bulgarlara terkedilmiştir. Birliklerin bazı kısımları ancak Babaeski'ye kadar gelebilmişlerdir.

Sonra Bulgar birlikleri girmişlerdir Kırkkilise'ye... Sokaklarda sadece Hıristiyan ahalinin attığı çiçekler, ağlaşan kadınlar ve her şeyden habersiz, at arabalarının üzerinde selam duran bebeler vardır.

İstanbul halkı, bir süre evvel Ethem Paşa'nın kumandasında Fatih ve Kanunî zamanındaki gibi muzafferâne atılışlarla Yunanlıları ezen o fakir ama disiplinli ve sadece askerliği hedef bilmiş orduyu düşünür...

Yabancı muhabirler Kolordu Komutanı Zeki Paşa'yı sorarlar, aldıkları cevap şudur:

“- Meşrutiyet ilan edildiği zaman Mahmut Şevket Paşa'nın yanında değil mi idi kendisi?”

Aziz Paşa'yı sorarlar:

“-Evet” denir, “Görevinden alındı ama, o İttihat Terakki'nin yakınıdır. Varlığını cemiyete adamıştır... Şimdi kendisine başka bir tümen kumandanlığı verildi...”

Gazeteci Stephanie Lausanne gazetesine şu haberi gönderir:

“Evet, Fatih, Kanunî ve Osman zamanında da ordular yürürlermiş. Ama kumandanları, cemiyetler, kulüpler ve komiteler tayin etmezlermiş. Ordu, görevini düşünürmüş, İttihat Terakki'nin Balkanlarda vaat ettiği reformları değil. Cebri yürüyüş yaparlarmış, laf değil... Yoksa asker o asker, subay o subay. Ama binanın üzerine bulut çökmüş... Politika bulutu...” (Bardakçı, tarihsiz: 27-29).

Hikayenin Kullanılması:

1. Balkan Savaşı çıktığı sırada Osmanlı Devleti'nin askerî ve ekonomik durumu nasıldır?

2. Geceleyin hücum kararı veren tümen komutanı, M. Muhtar Paşa'yı bundan haberdar etmemiştir, bu olaydan ordudaki birlik ve beraberlik hakkında nasıl bir yorum yapılabilir?

3. Balkan Savaşları sırasında askerinin ruhî durumu nasıldır?

Örnek 24: İstanbul'daki İhanet

Balkan Savaşı sonucu göç eden insanımız, İstanbul'a akın ediyordu. İstanbul'daki yabancı milletten insanların neler yaptıklarını ise o günleri yaşayan bir gazeteci olan Stephane Lausanne şöyle izlemiştir:

“Şu bir buçuk milyonluk İstanbul şehrinde, bir ırk, dil ve ruh beraberliği manasızdı. Ama hiç değilse felaketin yıktığı insanlarla birlikte yaşamakta olan Rum, Ermeni, Yahudi ve Avrupalılar daha insancıl olmalıydılar. Tek bir Rum esnaf dükkanını kapatmamıştı. Tek bir levanten, kendisini şarkısına devam etmekten alıkoymamıştı. Avrupalı oteller, bu emsalsiz acının feryadı adına salonlarında valslerini eksik etmemişlerdi. Pera'dan (Beyoğlu) yukarıya tırmanma gücünü kendinde bulan yaralılar ve muhacirler bu eğlence havasının ve müzik seslerinin ortasından geçiyorlardı. Daha kötüsü de vardı. Bu insanların içinde, mağlubiyetin kesinleştiğini Hıristiyan orduların birkaç gün içinde buralara geleceğini haykıranlar da bulunuyordu.

Türkiye buna layık değildi. Savaş alanında düşmanları tarafından yenilen bir ordunun ve halkın, burada kendi başkentlerinde kendi halkı tarafından da mağlup edilmesine tahammül etmek çok güçtü. Bu faciaya şahit olanlar için, bu sahneler ne büyük dersler saklıyorlardı. Sadece bu milletin ticaretini değil, ama hislerini ve ortak acılarını da benimsemek gerekiyordu. Bir evin üzerine çöken felaketten bütün ailenin azap duyması gerekirdi. Bu acı çeken millet ve insanların önünde kahkahalar atmak ve Çıgan müziği dinlemek... Hayır, Türkler buna layık değillerdi...” (Bardakçı, 56: tarihsiz).

Hikayenin Kullanılması:

1. Balkan Savaşı, İstanbul'un nüfus yapısını nasıl etkilemiştir?

2. Balkan Savaşları sürerken ve bozgun ortaya çıkarken İstanbul'daki Osmanlı vatandaşları olan azınlıkların yaptıkları nasıl yorumlanabilir?

B. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI

1. OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA GİRMESİ

Örnek 25: Gemiler İsmen Bizim!

Birinci Dünya Savaşı'na girmemizde Almanlardan aldığımız, Goben ve Breslav (Yavuz ve Midilli) gemilerinin Karadeniz'e açılıp, Rus kıyılarını bombalaması etkili olmuştu. İşte bu gemilerin yönetimi ile ilgili Kazım Karabekir'in anlattığı durumu nakledeyim:

“Yavuz'da Türk bayrağı bulunmasına rağmen Alman Amiral bayrağı da indirilmiyor. Bu sırada Reşidpaşa Vapuru da Londra'dan İstanbul'a geliyor. Cemal Paşa, Reşadiye Süvarisi Vasıf Bey'i Bahriye Erkan-ı Harbiye Reisi tayin ediyor. Sultan Osman Zırhlısının süvarisi Rauf Bey açıkta kalıyor. Gelen subayların uygun yerlere tayini için Arif Bey'le görüşmesini Cemal Paşa, Rauf Bey'e emrediyor. Rauf Bey donanmaya geldiği zaman Alman Amiral Bayrağını görünce gidip Cemal Paşa'ya şikayet ediyor. Cemal Paşa da şöyle cevap veriyor:

-Ne yapalım, herifler ne gemiden çıkıyor, ne de amiral bayrağını değiştiriyor. Gemiler ismen bizim!

Rauf Bey de şu cevabı veriyor:

-Beni torpido filosu komutanı yapın. Bir gün geminin etrafını sarar tayfayı zorla çıkarırız.

Rauf Bey bunu aynı gün bana da anlattı ve bu gemiler Almanların elinde oldukça istedikleri zaman bizi savaşa sürerler, dedi,

Ertesi gün ne gariptir ki torpido komutanlığına bir Alman tayin olundu. Rauf Bey'i de Enver Paşa çağırarak diyor ki:

-Afgan Emîri'ne Padişahımızın mektup ve hediyelerini bizzat götürmeyi şeref bilirim. Fakat vazifem müsait değil. Bu işi sen yap!

(Enver Paşa) Hediye ve mektubu veriyor ve Rauf Bey'i birkaç maiyetle beraber Bağdat'a yola çıkarıyor.” (Karabekir, 1995: 270).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Bahriye Erkan-ı Harbiye Reisliği”, “torpido” kavramlarını açıklayınız.
2. Rauf Bey’in İstanbul’dan uzaklaştırılmasının sebebi nedir?
3. Alman gemileri Türkiye’ye nasıl gelmiştir, bu gemileri niçin satın almışsınız?
4. Gemileri Osmanlı Devleti satın aldığı halde niçin Alman Amiral bayrağı ve mürettebatı gemilerdedir?

Örnek 26: Saflar Belli Oluyor

Ramazan içinde bir gün Yıldız’da üst kattaki büyük salonda hûzur dersinde bulunurken “Sizi Bab-ı Âliden telefona istiyorlar” diye haber verdiler. Telefonda da karşımda Said Halim Paşa çıkarak “Efendimizden istihlal-i müsaade ile mühim bir iş için şimdi Bab-ı Âliye gelmenizi intizar ediyorum” dedi. Zât-ı şâhânedan ba’d el-istîzan otomobile rakiben Bab-ı Âliye gittim. Said Halim Paşa meclis salonundan sadaret odasına gelerek “Sizi gayet mühim ve mahrem bir iş için çağırdım. Bunu bir ben, bir siz ve bir de padişah bilecektir. Şayet bir tarafa şayi olursa ikimiz de mesul oluruz. Başımıza gelen mağlubiyetler üzerine bir müttefik bulmak için her tarafa başvurduğumuz ve hatta Yunan devletine kadar müracaat ettiğimiz halde muvaffak olmadık. Şimdi İttifak-ı müsellese (üçlü ittifak) dahil olmak için bir fırsat zuhur etti. Bu, devletin istikbalini kurtaracaktır. Almanlarla bir ittifak-ı tedafî (savunma birliği) müzakeresine girişmek için bir ruhsatname tanzimi lazımdır” diyerek ayak üzerinde iki üç satırlık bir ruhsatname dikte etti. “Keyfiyeti Zât-ı şâhâneye ifade ve ruhsatnâmeyi irâde ettikten sonra bugün bana getirmelisiniz” dedi (Türkgeldi, 1987: 114).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Bab-ı Âli”, “Üçlü İttifak” kavramlarını açıklayınız.
2. I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin Almanlarla beraber savaşa girmesindeki sebepler nelerdir?
3. I. Dünya Savaşı niçin başlamıştır?
4. Osmanlı Devleti savaşa nasıl dahil olmuştur?

Örnek 27: Gemiye Yürüten Kaptan

Enver Paşa, Birinci Dünya Harbi'nin felaketi üzerine Sultan Abdülhamid Han'a gelerek harp durumunu anlatır ve fikrini sorar. Şu cevabı alır;

“-Bir gemiyi kaptan yürütür. Fırtına ve tehlikenin ne taraftan geleceğini yine kaptan keşfeder. Gemisini de ona göre idare eder. Dışarıdakiler bunu nasıl anlayabilir? Bu vaziyette benim ne yürütecek bir fikrim, ne de teklif edilecek bir tedbirim olabilir. Ben tecerrüt etmiş bir adam olduğum için şimdiki hal karşısında bir şey söyleyemezsem de, denizlere hakim olan devletlere karşı Almanya ve Avusturya-Macaristan'ın ne yapabileceğini düşünmek kafidir.”

Enver Paşa gittikten sonra da: “Günün birinde umumi bir harbin çıkacağına hiç şüphe yoktu. Fakat bizim bu işe atılmamız büyük bir cehalet ve tedbirsizlikti. Selametimiz tarafsız kalmaktaydı. Bu hale geldikten sonra çaresiz sonuna kadar gidilecektir. Allah, devleti bu hale getirenleri kahretsin!” diyerek üzüntüsünü belirtmiştir (Aydın, 1999: 188,189).

Hikayenin Kullanılması:

1. Sizce, Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na girmeyebilir miydi?
2. Denizlere hakim ülkelerin karşısında Almanya'yı tercih etmemizin sebebi nedir?
3. Enver Paşa'nın, devrik padişahı ziyaret edip, onun görüşlerini alması size neyi ifade ediyor?

2. OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞTIĞI CEPHELER

Örnek 28: Bir Türk Anası

Savaş bütün acımasızlığı ile devam ediyor ve cephelere durmadan takviye kuvvetler gönderiliyordu. Kara tren, Bilecikli askerleri almak üzere istasyonda durduğu sırada sevkıyat subaylarından biri merakla oradan oraya koşan ve yağmurdan sırlıklam olan bir kadına doğru seslenir:

“- Valide! Nedir bu telaşın?”

“- Trende oğlum var, onu uğurlamaya geldim!”

“- Oğlun kimdir, nerelidir?”

“- Söğüt'ün Akgün köyünden Mehmedoğlu Hüseyin!”

“- Onu görmek ister misin, çağırayım mı?”

“- Sana dua ederim oğul!... Ona söyleyecek bir çift sözüm var!”

Subay harekete geçer ve Hüseyin’i bulup getirir. İşte onu cepheye uğurlayan anacığın sözleri:

“- Hüseyin’im, yiğit oğlum benim! Dayın Şıpka’da, baban Dömeke’de, ağaların Çanakkale’de şehid düştüler. Bak son yongam sensin. Eğer minareden ezan sesi kesilecekse sütüm sana haram olsun; öl de köye dönme! Yolun Şıpka’ya uğrarsa dayının ruhuna bir fatiha okumayı unutma. Haydi oğul; Allah yolunu açık etsin!” (Oral, 2002: 144,145).

Hikayenin Kullanılması:

1. Şıpka, Dömeke ve Çanakkale’yi harita üzerinde gösteriniz.
2. Oğluna nasihat eden ananın, sözlerini vatan sevgisi yönünden değerlendiriniz.

Örnek 29: Sultan Abdülhamid’in Tarihî Cevabı

Çanakkale Muharebeleri başladığı zaman, Boğazların iyi tahkim edilmediği, bir gün düşmanın Boğazdan geçerek İstanbul’a geleceği düşünülmeye başlandı. Hükümet merkezinin Eskişehir veya Konya’ya nakline karar verildi.

Bu arada Selanik’ten İstanbul’a nakledilen ve Beylerbeyi Sarayı’nda oturan sâbık Padişah Sultan Abdülhamid’e de Başmâbeyinci Tevfik Bey gönderildi. Tevfik Bey muharebenin durumunu, Hükümetin kararını bildirdikten sonra taşınmak için hazırlanmasını tebliğ edecekti. Tevfik Bey anlatmış, Abdülhamid Hân dinlemiştir. Sonunda “sözünüz bitti mi?” diye sorunca “Evet” cevabını alınca, o zamana kadar başı yerde söylenenleri dinleyen Abdülhamid Hân, doğrulmuş ve:

“-Benim zamanımda Rus Muharebesi esnasında Vükelâ Meclisi, Hükümet merkezini Gelibolu’ya nakletmeye karar vermişlerdi. İhtiyar bir Namık Paşa vardı – Huzurunda duran Tevfik Bey, Namık Paşa’nın torunu idi – onu göndererek kararı bana bildirdiler. Kat’i suretle muhalefet ettim, gitmedim” dedikten sonra sesinin tonunu değiştirerek:

“-Rumeli elden gidiyor diye beni Selânik’ten buraya getirdiler. Akıbet Rumeli elden gitti. Şimdi de İstanbul tehlikededir, diye Konya’ya taşınmaya karar vermişler.

İstanbul'dan taşınmak askerin maneviyatını sarsar, düşmana cüret ve cesaret verir. İstanbul'a gelen bir daha buradan çıkmadıktan başka, emniyet için Konya'ya doğru da uzanır. Sonra geldiğimiz yere, Ortaasya'ya mı döneceğiz? Ben buradan şuraya gidemem. Birader Reşad'a söyleyiniz, o da aynı şeyi yapsın. İlla İstanbul'u terk etmeyelim" demiştir. Dedesi ile kendisinin aynı padişaha çekilme teklifi yapmaya memur edilen, aynı cevap ile karşılaşan Tefvik Bey, başı yerde süklüm püklüm huzurdan çıkmıştır (Ünal, 1977b: 450,451).

Hikayenin Kullanılması:

1. Gelibolu, Konya ve Selanik'i harita üzerinde gösteriniz.
2. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin savaştığı cepheleri sayınız.
3. Çanakkale Cephesinin açılması sebebiyle, başkentin Konya'ya taşınması düşüncesi size neyi ifade ediyor?
4. Sultan Abdülhamid niçin İstanbul'u terk etmeyi reddetmiştir?
5. I. Dünya Savaşı'nı "Şark Meselesi" açısından değerlendiriniz?

Örnek 30: Mehmetçik İnsanlık Dersi Veriyor

Gelibolu Yarımadası, İngiliz ve Fransız zırhlıları tarafından hallaç pamuğu gibi atılmaktadır. Taş, toprak, ağaç yığınlarıyla birlikte, Mehmetçiklerin cansız bedenleri de paramparça yerden göğe, gökten yere yağmaktadır.

İşte bu kan ve can pazarında, acımasız düşmanın bir zırhlısı olan Bouvet süratle suya gömülmektedir. Bu arada birçok Fransız denizci de kendilerini denize atmakta ve can havliyle suyun üstünde kalmaya çalışmaktadır.

İşte onlardan biri, bir düşman subayı anlatıyor:

"Top başında bekliyordum. Her an bir merminin başıma düşmesi mümkündü. Derken birdenbire müthiş bir patlama oldu. Yere kapaklandım. Sonra dehşetli bir sarsıntıyla havaya fırladım ve kendimi boğazın buz gibi sularında buldum...

"Mayına çarpmıştık. Gemimiz batıyordu. Artık hiçbir şey yapılamazdı.

"Yüzerek kurtulmaktan başka çare yoktu. Sahil yakındı. Fakat sağ bacağımdan yaralanmış olduğumu ve müthiş bir ıstırap verdiğini hissetmeye başlamıştım. Buna rağmen sahile doğru yüzmeye çalıştım.

“Karaya ayak atmak üzere iken, pantolonum kan içindeydi. Halsiz ve bitkindim... Tam o esnada tüfeğine süngüsünü takmış bir Türk askerinin bana doğru koşarak geldiğini gördüm. Güçlkle yüzerek sahile çıkabildim. Kurtulmuştum, ama bana doğru gelen askerın süngüsünden nasıl kurtulacaktım? Bu süngüden kurtulamayacağımı ve biraz sonra göğsüme saplanan süngünün sırtımdan çıkacağını peşinen kabul ettim. Gözümü yumdum ve akıbetimi beklemeye başladım.

“Türk askeri yanıma yaklaştı. Yere diz çöktü. Cebinden çıkardığı sargı beziyle yarımı sardı. Sonra da sırtından kaputunu çıkardı, titreyen ıslak vücuduma sardı. Üzerimize yağın mermi yağmuruna hiç aldıriş etmeden koluma girdi. Yavaş yavaş geriye doğru yürüdük.

“Türk siperlerine gelmiştik. Beni orada da çok iyi karşıladılar. Türkler, siperlerinde bana sıcak bir çay ikram ettiler. Kısa bir zaman içinde kendime gelmiştım (Vakkasoğlu, 2002: 72,73).

Hikayenin Kullanılması:

1. Çanakkale Cephesi ne zaman açıldı?
2. Gemisi batan düşman askerini bitkin halde karaya çıkarken, Türkler niçin öldürmemiştir, aynı şeyi düşman askeri Türklere yapar mıydı? Siz Türk askerinin yaptığı davranışı yapar mıydınız?
3. Çanakkale Muharebeleri nasıl sonuçlandı?
4. Çanakkale’de kimlerle savaştık?

Örnek 31: İlk Çıkarma

25 Nisan 1915 günü düşman, kara çıkarmasını sabahın ilk saatlerinden itibaren gerçekleştirmeye çalıştı.

Çıkarma yapılan sahiller, Alman Ordu Komutanı Liman von Sanders’in yanıldığını gösterdi. Çünkü Liman Paşa, daha önceki savunma yerlerini ve sistemini değiştirmişti. Bizim savunma sistemimiz düşmanın çıktığı sahillere göre ayarlanmıştı. Hem de düşmanı “denizde iken vurmak, karaya ayak bastırmamak” şeklinde düşünülmüştü. Fakat olmadı. Düşman, çıktığı sahillerde çok küçük boyutlu birliklerimizle karşılaştı. Buna rağmen Mehmetçik bir savunma azmi gösterdi,

harikalar meydana getirdi; İngilizleri, Fransızları ve onların önden yolladıkları Avustralya-Yeni Zelanda birliklerini (Anzaklar) şaşkına çevirdi.

Mesela, çok mütevazı 26. Alayımızın kahramanlık hikayesi... Bu destanın çok küçük bir anlatımını 3. Tabur kumandanı Binbaşı Mahmut Bey'in yazdığı rapordan öğreniyoruz. Yaralı olarak kaldırıldığı hastanede yazdığı resmî raporda Binbaşı Mahmut Bey şunları anlatıyor:

“Taburumuz, çıkarma mıntikasında, yani Seddülbahir'de tertibat almak üzere vazifelendirilmişti. 23 Nisan tarihinden itibaren, çıkarma yeri olması muhtemel Teke ve Ertuğrul Koylarının civarında tertibat almıştı.

“Bu koylar dahil iki piyade bölüğümüzü, Morte Limanına da bir takımımızı tahsis etmiştik. Geri kalan iki bölükten az bir kuvvet ise, ihtiyat olarak beklemekte idi.

“Taburumuzun emrinde bulunan istihkam bölüğü, gecenin zifiri karanlığında, düşman gemilerinin ateş ve projektörleri altında aydınlanan kısımlarda avcı hendeklerinin tel örgülerini kurmaya çalışıyordu.

“Taburumuzun emrinde ağır ve hafif makineli tüfek yoktu. 35,5 milimetrelik dört toptan ikisi ise düşman bombardımanlarında kullanılamaz hale gelmişti. Askerin elinde sadece silah ve sınırlı sayıda cephane vardı.

“24 Nisan gecesi tatlı bir mehtap vardı. Ancak saat 2.30 sularında mehtap kayboldu ve ortalık zifiri bir karanlığa gömüldü.

“25 Nisan sabahı düşman, ateşini yoğunlaştırdı. Bu durum bir çıkarma hareketinin yaklaştığına en belirgin işaretti. Dolayısıyla da, derhal ihtiyat olarak bekleyen bölüklere silahbaşı emri verildi.

“Bu sırada, avcı hendeklerinin siperlerinde patlayan ağır mermiler ortalığı bir duman içinde bırakmıştı. Hiç kimse on adım ilerisini dahi göremiyordu. Bu sebeple denizde ne yapıldığı bilinemiyordu.

“Taburumuzun bulunduğu bölge, ağır top ateşiyle dövülüyordu. Bunlara karşı koyacak gücümüz olmadığı için, askerlerimiz hiçbir şey yapamıyor, sadece düşmanın karaya çıkıp ellerindeki piyade silahlarıyla ateş menziline girmesini bekliyorlardı.

“Bu ağır topçu ateşi karşısında toprak, siperler içindeki Mehmetçiklerle birlikte çöküyor ve havada uçuşan kafa, kol, bacak parçalarına rastlanıyordu. Bu durum insan

sayısının azalmasına sebep oluyordu. Sık sık siperlerden fırlayan Mehmetçikler mecalsiz halleriyle kumandanların karşına dikilip şöyle diyorlardı:

-“Vazife görmek kısmet olmadan yaralandım; silahımı kime teslim edeyim.”
(Vakkasoğlu, 2002: 82-84).

Hikayenin Kullanılması:

1. Anzakların yaşadığı yerleri harita üzerinden gösteriniz?
2. Anzaklar niçin bu kadar uzak bir yerden Türklerle savaşmaya gelmiştir?
3. Türk askerinin ordu komutanı niçin bir Almandır?
4. Çanakkale Cephesi’nde düşmana hemen cevap verilememesi, düşmanın yaklaşmasının beklenmesinin sebebi nedir? Bu dururumu Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşı’ndaki askerî gücü çerçevesinde değerlendiriniz.
5. Çanakkale’yi harita üzerinden bulup, önemini belirtiniz.

Örnek 32: Elazığlı Hasan Onbaşı

“Mayıs ayının başlangıcından itibaren düşmanla yakın temas içinde idik. Devamlı çarpışmalar oluyordu.

“Siperlerde sırtımızı birbirine dayar da elimize ne geçerse fırlatıverirdik düşmana... Elimize ne geçerse; taş, toprak, demir... Onlar bize kurşun atarlardı, biz onlara toprak... Allah’ın hikmeti gene de öldürürdük onları...”

“Vakit gecenin yarısına yaklaşmıştı... Düşman, üzerinde bulunduğumuz tepenin diplerinden yavaş yavaş bize doğru geliyordu. Altmış kişi idik. Tığ gibi 60 delikanlı... başımızda, mektepten yeni çıkmış bir teğmen vardı; bıyıkları yeni terlemişti.

“Elimizde silah yoktu. Sağımızda ve solumuzda bizim askerlerden birkaç kişilik gruplar halinde kuvvetler vardı. Ancak bunlarla temas etmek için yerinden kımıldayan, cehennemî ateş altında kaskatı kesilir kalırdı. Halbuki bize silahtan çok insan, canlı lazımdı. Ölmeyi korkudan değil, vatana lazım olduğumuzdan istemiyorduk.

“Ben bir ara düşmanın ne kadar yaklaştığını anlamak için doğruldum. Bu ileri hatlardaki siperler fazla derin değildi. Mermiler vızır vızır geçiyordu başımın üzerinden... Hemen kendimi siperin içine attım.

“Kan sıcaktır, yara da sıcakken acımaz. Onun için başlangıçta hiçbir şey hissetmedim. Fakat göğsümden göbeğime akan ılık, ter gibi bir şey gıdıkladı ve kalbimin biraz üzerinde hafif bir sancı hissettim. Elimi göğsüme sokup geri çekince, mesele anlaşıldı: Yaralanmıştım...

“Arkadaşlarım beni yatırdılar, göğsümü açıp baktılar. Dört yerden kurşun girmişti vücuduma... Oluk gibi kan akıyordu. Sonrasını iyice hatırlamıyorum.

“Kendime geldiğimde siperlerin içindekiler tamamıyla sessizdi. Bir an “Uyumuşlar” diye düşündüm. Meğer hepsi de şehit olmuş... Sadece Elazığlı Hasan Onbaşı, başını toprağa dayamış, gözleri açık ileri doğru bakıyordu. Benim inlediğimi işitince, başını çevirip bana baktı ve dedi ki:

“-Mustafa, merak etme! Bütün arkadaşlar öldü, ama ben yaşıyorum. Evvel Allah, ben yaşarken sana kimse dokunamaz!”

“Dudaklarımı bile kıınıldatamadım...

“Gece iyice bastırmıştı... Düşman, çok yakınlarımızda olmalıydı.

“Bir an, iri kolların beni kucakladığını hissettim. Hasan Onbaşı, beni sırtına alıyordu; çuval gibi yüklendi beni... Kollarımdaki kuvvetin bütünüyle ona sarıldım. Hasan Onbaşı karanlıklara daldı.

“Kaçıyorduk! Bu kaçış bana öyle acı geldi ki, anlatamam... Ama ne yapabiliirdik ki?

“Epey yürüdükten sonra, bizimkilerden bir grubun arasına karıştık. Benim tedavimi yaptılar, vücuduma saplanmış olan kurşunları çakıyla çıkardılar. Daha sonra hastaneye kaldırıldım.

“Oradayken öğrendim ki, Elazığlı Hasan Onbaşı, ertesi akşam beni taşıdığı siperlere geri dönmüş ve oradan bir daha geri gelmemiş. Gün ışığında o sipere gidenler düşman askerinin ölüsüyle birlikte Hasan Onbaşı'nın cesedini bulmuşlar. Görenler, Hasan Onbaşı'nın dört düşman askerini bir süngünün ucuna şiş gibi geçirdiğini anlata anlata bitiremediler...” (Vakkasoğlu, 2002: 115-117).

Hikayenin Kullanılması:

1. Türk askeri “onlar bize kurşun atardı, biz onlara taş” diyor. Bu ne anlama gelir?

2. “Şehitlik, gazilik” fikirlerinin Çanakkale cephesindeki savaşın seyrine etkisini açıklayınız.

3. Mustafa; “Kaçıyorduk, bu kaçış bana öyle acı geldi ki, anlatamam” diyor. Kaçmasının onu bu kadar üzmesindeki temel noktaları belirleyiniz.

4. Elazığlı Hasan Onbaşı, niçin tek başına siperlere dönmüştür, Hasan’ın ruh hali nasıl olabilir?

5. Hasan, dört düşman askerini bir süngünün ucuna şiş gibi geçirmiş halde bulunur, Hasan bu gücü nasıl elde etmiş olabilir?

6. Çanakkale Muharebesi’nin sonuçlarını belirtiniz.

Örnek 33: Huri Kızı İstiyorum

Binlerce Türk askerine mezar olan Çanakkale Savaşlarında, emir eri olarak hizmet gören bir Mehmetçik, bir gün kumandana çıkarak:

-Komutanım, asker olmazdan evvel köy imamından dinlemiştim. Harp meydanında şehid olanlara Cennette huriler verilir demişti. Ben de fakir olduğum için köyde evlenemedim. Bana da müsaade edin de harbe girip huri kızı ile evleneyim, der.

Komutan askerin bu sözlerini gülererek karşılar ve memnun olduğu bir askerin ölmesine razı olmadığı için göndermek istemez. “Sen işine bak!” diyerek geri gönderir.

Fakat Mehmetçik, huri kızıyla evlenmeyi kafasına koymuştur bir kere. Vazgeçmez davasından. Tekrar gelir:

-Komutanım, bütün arkadaşlar ölüp huri kızları alıyorlar. Ne olur bana da müsaade et de ben de huri kızına kavuşayım, der.

Komutan onun safça sözlerine yine aldırmaz ve kafası çalışsa böyle söylemez diyerek yine müsaade etmez. Mehmetçik bir, iki, üç derken komutanı bıktırır ve ister istemez:

-Haydi git de, ne halin varsa gör, demesini sağlar.

Komutanından müsaadeyi alan asker, doğru cepheye koşar ve en ön saflarda çatışmaya girer. Takdir-i İlahi o gün de şehadet şerbetini içer. Akşam olur; savaş meydanını teftiş ve ölüp kalanları kontrol etmek için subaylar ölümlerin arasında gezmeye başlarlar. Bu arada o askerin subayı, kendisinden zorla izin alıp harbe giren

askerini aramaktadır. Bir müddet dolaştıktan sonra emir erini görür, biraz üzgün biraz da kızgın vaziyette:

“Bu kadar ısrar etmen bunun için miydi?” der ve askerin cesedine bakarak: “Aldın mı huriyi?” diye konuşur kendi kendine...

Bu sırada komutanına cevap vermesi lazım gelen asker, iki parmağını yukarı kaldırarak; bir değil iki huri verdiler demek ister. Askerin bu halini gören komutan hata ettiğini anlar ve emir erinin üzerine kapanarak: “Beni affet, sana karşı bu sözleri söylemekle hata ettim” diyerek ağlar. Ondandır kendisi de bir iştiyakla savaşıarak şehid olur (Oral, 2002: 239,240).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Huri” kavramını açıklayınız.
2. Ahret inancının, Türk askerinin savaş meydanındaki davranışlarına etkisini açıklayınız.
3. Şehidlik mertebesinin kültürümüzdeki yerini belirtiniz.

Örnek 34: Sağ Kolumu Kaybettim Ama Sol Kolum Var

Seddülbahir ve Conkbayırının kahramanlarından biri Bombacı Mehmet Çavuş’tu. Bu kahraman Anadolu çocuğu, İngilizlerin siperlerimize fırlattığı el bombalarını korkusuzca yakalar, karşı tarafa fırlatır ve zararını kendilerine dokundururdu. İngilizler bunu anlamış olacaklar ki bombaları birkaç sayı saydıktan sonra fırlatarak Mehmet Çavuş’un iadesini önlemeye çalışmışlardı. İşte böyle bir bomba Mehmet Çavuş’un elinde patlayarak sağ elinin bileğinden komasına sebep olmuştu. Bu yiğit delikanlı vazife şuuruyla hastaneden tabur kumandanına yazdığı mektupta şöyle diyordu:

“Sağ kolumu kaybettim, zarar yok sol kolum var. Onunla da pekala iş görebilirim. Beni müteessir eden ve yine kıtama iltihak edip düşmanla çarpışmama mâni olan şey yarımın henüz kapanmamış olmasıdır. Hastaneden kurtularak halen harbe iştirak edemediğim için beni maruz görünüz, af edersiniz muhterem kumandanım...” (Oral, 2002: 141).

Hikayenin Kullanılması:

1. Seddülbahir ve Conkbayırı'nı harita üzerinde gösteriniz.
2. Mehmet Çavuş'un çok tehlikeli bir işi korkmadan yapmasının sebepleri neler olabilir?
3. Mehmet Çavuş, kolunun gittiğine üzülmeyip, harbe katılmadığına üzülüyor. Türk askerinin bu kadar gayretli olmasını nasıl açıklarsınız?

Örnek 35: Bedeli Çanakkale'de...

Askerlik vazifesi yaparken vatan uğrunda şehadet mertebesine ermek veya gazi olmak her Türk için tabii bir şeydir. Ancak bu 45 şehid ve 150 gazinin durumu başkadır. Zira bunların istisnasız hepsi (1909 ve 1914 Askerî Mükellefiyet Kanunu gereğince) askerlik vazifesinden ya muaf ya da maksureli (tecilli) tutulmuş gençlerdir. Bu iki kanun sultanî mektepleri talebe ve mezunlarını askerlik vazifesinden "maksureli" ettiği gibi, Balkan Harbi sırasında mer'i olan 1909 kanunu da üstelik bütün İstanbul halkını askerlik vazifesinden azade kılmaktadır. Bu şehid ve gazilerin hepsi 17-22 yaşındayken ve bir kısmı henüz mektebin lise ve orta kısmında, bir kısmı da mezun ve İstanbul Darülfünunu veya Avrupa üniversitelerinde tahsildeyken, birbirleriyle yarış edercesine askerlik şubelerine koşmuşlar ve gönüllü olarak askere yazılmışlardı...

Galatasaraylıların bu şüheda menkıbeleri arasında dünyada eşi bulunmayanlardan bir tanesini (Mehmed Muzaffer'in Destanını) Gazeteci Ziyad Ebuzziya şöyle dile getiriyor:

Üç aylık bir talimden sonra Mehmed Muzaffer "zabit namzedi" olarak Çanakkale'de idi. (Mart 1916) müttefik İngiliz ve Fransız kuvvetleri, Çanakkale'de uğradıkları mağlubiyetlerden ve verdikleri yüz elli bin zayıttan sonra Boğaz'ı aşamayacaklarını anlamışlar, 1915'in son haftasıyla 1916'nın ilk haftasında bütün hatları tahliye edip çıkıp gitmişlerdi.

Galatasaray Lisesi öğrencisi iken gönüllü Çanakkale cephesine giden zabit (subay) adayı Mehmed Muzaffer Bey'in alayının otomobillerine lastik satın almak için bir gecede (1916 yılı baharı) yaptığı sahte 100 bin liranın ön yüzü. Paranın altında "Bedeli Çanakkale'de altın olarak ödenecektir" yazılıdır. Teğmenliğe yükselen bu vatanseverimiz, 1917 yılında Gazze'de şehid düşmüştür...

Muzaffer, Karaköy kırtasiyecilerinden tedarik ettiği malzemelerle, bütün gece oturmuş çini mürekkebi ve boya ile gerçeğinden ayırt edilemeyecek derecede bir para yapmıştı... O devrin hakiki paralarının üzerinde yazılar arasında bir de şu ibare vardı: “Bedeli Dersaadet’te altın olarak tesviye olunacaktır.” Muzaffer yaptığı taklit paradaki bu ibareyi değiştirerek şöyle yazmıştı:

“Bedeli Çanakkale’de altın olarak tesviye olunacaktır.”

Onun burada altın dediği Çanakkale’de Mehmetçiğin akıttığı, altından daha kıymetli kanı idi.

Sahte paraya gelince...

Yahudi tüccar bunu mesele yapmadı. Yapmak mı istemedi, yapmaktan mı çekindi bilinmez. Ancak olay bütün İstanbul’a yayıldı. Dünyada emsali olmayan ve olmayacak olan bu hadise Şehzade Halim Efendi’nin kulağına kadar gitti. Şehzade hemen lalasını göndererek Yahudi tüccarı buldurdu. Yüzlük taklit evrak-ı nakdiyeyi bedelini altın olarak ödeyip aldı. Çok zarif sedef kakmalı, içi kadifeli bir mücevher çekmecesine yerleştirip, İstanbul polis okulundaki emniyet müzesine hediye etti. Bu emsalsiz parça müzede şeref mevkiinde muhafaza olundu (Oral, 2002: 137-141).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Dersaadet” kavramını açıklayınız.
2. Askerlikten muaf olan Türk gençlerinin de cepheye gitmek istemelerinin sebebi nedir? Siz olsaydınız, cepheye gitmek için aynı davranışı gösterir miydiniz?
3. Mehmed Muzaffer’i sahte para yapmaya iten sebep nedir?
4. Bu hikayeye göre, Osmanlı Devleti’nin savaş sırasındaki ekonomik durumu nasıl olabilir?

Örnek 36: Eşsiz Bir İnsanlık Abidesi: Mehmetçik

Fransız General Guro, genç bir subayken Çanakkale’de Mehmetçiğe karşı savaşanlardan biriydi. Ancak bu savaşta, Mehmetçikten hem cesaret ve kahramanlık dersi aldı, hem de insanlık öğrendi. Ancak güzel bir dürüstlük göstererek, yaşadığı bu harika hatırayı saklamamış, açıklamıştır.

Yıl, 1930'dur. Fransızlar, Çanakkale'de bıraktıkları ölüleri için Morte Koyuna bakan bir tepede, büyük bir abide yaptırmışlardır.

Bu abidenin açılış töreni için Fransa'dan yüzlerce insan gelmektedir. More Koyuna yanaşmış bulunan üç vapur dolusu ziyaretçi içinde General Guro da vardır.

Çanakkale Savaşlarına katılmış olan Fransızlar on beş yıl önceki heyecanı bir daha yaşarlar. Bu ilginç törenin sonunda General Guro, "Türk askerinin abidesini de ziyaret etmek" istediğini bildirir. Bu istek üzerine Türk yetkililer şaşırırlar ve o zaman henüz mevcut olmayan muhteşem bir abidenin özlemiyle kıvranırlar.

Kısa bir düşünme molasından sonra da, çareyi, utanarak, ezilerek bulurlar. General Guro'yu götürecekleri, Fransız abidesi benzeri bir Mehmetçik anıtı yoktur, ama Mehmet Çavuş Abidesi vardır. General Guro'yu, altı metre yüksekliğindeki bu mütevazı taş anıtın önüne götürürler.

General Guro'yu, Mehmetçik kadar mütevazı, mahcup ve yalnız bir abidenin önüne götürürler. Çünkü kendisi tek bacağını ve bir kolunu Çanakkale'de bırakmış, sakat bir emekli askerdir.

Mehmet Çavuş Abidesi önünde, tek bacağı üstünde büyük bir vecd içinde saygı duruşunda bulunan general, sonra etrafındakilere dönerek şunları söyledi:

"Efendiler!... Müslüman Türk askeri, ender bulunan bir insandır. Sizlere bu konuda hâlâ içimde taptaze, capcanlı bulunan bir hatırayı anlatmak isterim.

"Bir sabah, günün ilk ışıkları ile birlikte, Türklerle süngü harbine başlamıştık. Onlar çok, ama çok mahir dövüşüyorlardı. Kendileriyle baş çıkmak imkansızdı. Süngülü çarpışmamız, aralıklı bir şekilde akşam geç vakte kadar devam etti.

"Ortalık kararınca, Türklerle anlaşma yapmak mecburiyetinde kaldık. Çünkü çok sayıda ölü ve yaralı dar bir alana yığılıp kalmıştı. Yaptığımız anlaşmaya göre yaralılarımızı toplayacak, ölülerimizi de gömecektik.

"Bizim askerler sedyeleri harp sahasına çıktıkları zaman ben de aralarına katılmıştım. Gözümün takıldığı bir manzara ile aniden irkildim. Çünkü akşamın alacakaranlığında değme ressamın fırçasından çıkamayacak bir güzel tablo karşısındaydım. Her şeyi bir kenara bırakarak uzun süre seyrettiğim bu tablodaki Türk askeri, beni büyük bir şaşkınlık ve hayranlık içinde bıraktı.. Bu muhteşem tablodaki Türk

askeri, kendi yaralarına yerden avuçla aldığı toprağı bastırıyor, kucağındaki asker için ise gömleğini yırtıp onun yarasını sarmaya uğraşıyordu.

“Efendiler!... Kendi yarasına toprak bastırıldığı halde kucağındaki yaralı için gömleğinden parçalar koparan bu kahraman ve asil askerin kucağındaki yaralı kimdi biliyor musunuz?”

Sözlerinin burasında sakat generalin bağırın sesi kısıldı. Gözyaşları, boğazına tıkanan hıçkırıklarla birlikte sesini iyice kısmıştı. Derin bir iç çekti ve boğuklaşan sesiyle adeta fısıldadı:

“Efendiler, Türk askerinin kucağındaki yaralı, bir Fransız askeri idi; bir Fransız askeri!...”

Generalin sesiyle birlikte gücü de tükenmiş, yere çöküvermişti. Göz kenarlarında birikip yanaklarından süzülen yaşları buruşuk derili tek eliyle sildi. Sonra da yine o tek elini yüzüne kapatıp ağladı, ağladı, ağladı... (Vakkasoğlu, 2002: 121-123).

Hikayenin Kullanılması:

1. 1930’da Fransızlar Çanakkale’de ölen askerleri için büyük bir anıt diktirmişlerdir de, Türk askerinin anıtı o zamanlar niçin yapılamamıştır?

2. Cephede ateşkes ilan edildiğinde taraflar askerlerini toplayacaklardır, bir Mehmetçik niçin burada Fransız askerine yardım etmiş olabilir? Siz olsaydınız böyle bir davranış içinde bulunur muydunuz?

3. Bir Fransız Generali’nin savaştaki Türk askerinin davranışı karşısında duygulanması ve ağlaması neyi ifade eder?

4. Çanakkale’yi harita üzerinden bulup, I. Dünya Savaşı’ndaki önemini belirtiniz.

Örnek 37: Bir Şehidin Son Mektubu

4 Nisan 1915 tarihinde Hasan Etem, şöyle bir mektup yazmıştı:

Valideciğim,

Dört asker doğurmakla müftehir şanlı Türk annesi!

Nasihât-âmiz (nasihatâne) mektubunu, Divrin Ovası gibi güzel, yeşillik bir ovacığın ortasından geçen derenin kenarındaki armut ağacının sayesinde otururken aldım... Şöyle güzel ve mukaddes bir vazifenin içinde bulunduğumdan sevindim...

Gözlerimi açtım, uzaklara doğru baktım. O güzel çayırın koyu yeşil bir tarafında, çamaşır yıkayan askerlerim saf saf dizilmişler. Gayet güzel sesli biri ezan okuyordu... Herkes, her şey bütün mevcudat onu, o mukaddes sesi dinliyordu. Ezan bitti. O dereden ben de bir abdest aldım. Cemaat ile namazı kıldık. O güzel yeşil çayırların üzerine diz çöktüm... Ellerimi kaldırdım, gözlerimi yukarı diktim, ağzımı açtım ve dedim:

- Ey yüce Allah'ım! Ey şu öten kuşun, şu gezen ve meleyen koyunun, şu secde eden yeşil ekin ve otların, şu heybetli dağların Hâlık'ı! Sen bütün bunları Türklere verdin. Yine Türklerde bırak. Çünkü böyle güzel yerler, seni takdis eden ve seni ulu tanıyan Türklere mahsustur.

- Ey benim Yarabbim! Şu kahraman askerlerin bütün dilekleri; ism-i celâlini İngilizlere ve Fransızlara tanıtmaktır. Sen de şerefli dileği ihsan eyle ve huzurunda titreyerek, böyle güzel ve sakın bir yerde sana dua eden biz askerlerin süngülerini keskin, zaten kahrettin ya, bütün bütün mahveyle!" diyerek bir dua ettim ve kalktım. Artık benim kadar mes'ut, benim kadar mesrur bir kimse tasavvur edilemezdi... Valideceğim, çamaşır falan istemem, paralarım duruyor, Allah razı olsun (Oral, 2002: 131).

Hikayenin Kullanılması:

1. Mektuptan edindiğiniz izlenime göre, Türk askerinin moral ve ruh hali nasıldır?
2. İslam dininin, Müslüman milletlerin birlik ve beraberliğindeki etkisi nedir?
3. Mektubun başında: "Dört asker doğurmakla müftehir şanlı Türk annesi!" diyor. Türklere annelerin asker evlatları olmasıyla iftihar etmesini nasıl açıklarsınız?
4. Yukarıdaki mektupta, asker dua ettikten sonra, kendini mutlu hissettiğini yazmış, siz sıkıntılı anlarınızda dua ettiğinizde kendinizi nasıl hissedersiniz?

Örnek 38: İki Yüz Kilonun Üzerinde Bir Mermiyi Kaldıran Seyit Onbaşı

Ne hikmetse bataryada tek top ayakta kalabilmiş, fakat onun da vinci kırık olduğundan mermileri namluya sürüleliyordu. Yüzbaşı Hilmi Bey, etrafındaki birliklerden yardım alabilmek düşüncesiyle bataryadan uzaklaştığı sırada Niğdeli Ali

ile Koca Seyit ümitsiz ve perişan ne yapacaklarını düşünüyorlardı. “Ulu ve yüce Allah’tan başka hiçbir güç ve kuvvet yoktur” duası Seyit’in ağzından bir nur tanesi gibi dökülmeye başladı.

Seyit bu duayı defalarca okudu. Bu yakarış şüphesiz hiç kimseninkine benzemiyordu. Aşk ile kendinden geçmesi ve 215 okkalık top mermisini kucaklayıp omzuna alması bir oldu. Demir basamakları tam üç kez inip çıktı. Yanında bulunan Niğdeli Ali, Seyit’in göğüs ve omuz kemiklerinin çatırtısını duyuyor, hayret ve dehşet içinde kalıyordu. Topun namlusuna sürülen üçüncü mermiyle İngilizlere ait “Occan” isimli zırhlı korkunç bir yara almıştı.

Aynı gün geç saatlerde Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Kumandanı Cevat Paşa, ödül olarak Seyit’e onbaşılık rütbesini verdi. Merminin bir defa da kendi huzurunda kaldırılmasını istedi. Bunun üzerine Seyit Onbaşı, Cevat Paşa’ya şu cevabı verdi:

“Ben bu mermileri kaldırırken gönlüm Allah’ın feyziyle doldu. Ancak bu kuvvetin sırrı o anda bana Allah’ın ihsan ettiği bir vergi idi. Bu ağırlığı kaldıracak kadar bir makama varmışsam bu dua ve rıza ile olmuştur. Ama şimdi kaldırmam mümkün değildir kumandanım.” (Yakıcı, 1994: 601).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Okka” ve “namlu” kelimelerinin açıklayınız.
2. Seyit Çavuş düşman gemisi Boğaz’dan geçmesini diye top mermisini tek başına kaldırmıştır, ancak savaştan sonra kaldıramamıştır, böyle bir farkın oluşmasını nasıl açıklarsınız.
3. Türk askerinin Çanakkale Muharebelerindeki halet-i ruhiyesini açıklayınız.

Örnek 39: Cevat Paşa’nın Rüyası

Müstahkem Mevki Komutanı Cevat Paşa, o gece geç vakitte yatağa girdi. Çok yorgun ve huzursuzdu. Hemen dalıverdi. Rüyasında Allah tarafından buyruldu ki: “Ey Cevat, sen Müslüman Türk topraklarının kumandanısın. Bu topraklar üzerinde yaşayan sizler, benim kelimama hürmet ve tazim edersiniz. Size müjdeler olsun ki yakında zafere müyesser olacaksınız. Denizin üzerine bak. Dönüp denize baktı. Denizin üstü

bir nurla kaplıydı. O nurlu dalgalar arasında çiçeklerle bezenmiş “kef” ve “vav” harflerini gördü. Ardından da uyandı. Ölen kızı Bedile Hanım’ın mezarına gitti. Defne dallarıyla tezyin edilmiş mezar taşının başında duasını okudu. Tam ayağa kalkacağı sırada, rüyasında aşına olduğu sesi burada da işitti: “Ey Cevat, depolardaki 26 mayını denize döse.” Dönüp ardına baktığı zaman kimsecikleri göremedi. Bulunduğu yerden gitmeye başlamıştı ki pir yüzlü bir zat karşısına dikildi. Paşanın kolundan tutarak “bir derdiniz mi var?” dedi. Paşa bir çırpıda rüyasını anlattı. Pir yüzlü zat, biraz düşündükten sonra rüyayı şu şekilde yorumladı:

“Kafirler hiçbir zaman bu topraklara hakim olamayacaklardır. Deniz üzerindeki nur zaferin işaretidir. Bu nişaneyi hazırlayan “kef” ve “vav” harfleridir. Ebced hesabında gördüğün ve tarif ettiğin “kef” 20, “vav” ise 6 rakamını bildirir. Bu iki sayıyı topladığımız zaman 26 rakamı ortaya çıkar. Bu rakam 26 mayını hemen denize döseyin ki zaferinize sebep olsun.”

Gerçekten de daha önce Boğaz’a döşenmiş bulunan 377 Alman mayının arasından hiç yara almadan geçen İngiliz ve Fransız donanması, Cevat Paşa’nın rüyası üzerine Nusret Gemisi tarafından döşenen bu 26 adet halis Türk mayını geçememiş, darmadağın olmuştu (Yakıcı, 1994: 603).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Ebced” kavramını açıklayınız.
2. İngiliz ve Fransız gemilerinin 337 Alman mayınına çarpmayıp daha sonradan Türk gemilerinin döşediği 26 mayın gemisine çarpmasını nasıl yorumluyorsunuz?
3. Çanakkale Muharebesini kazandığımız halde I. Dünya Savaşı’nı kaybetmemizin sebepleri nelerdir?
4. Sizce rüyaların insanın kararlarına yön vermesi mümkün mü?

Örnek 40: Aynı Dinin Mensupları

Birinci Dünya Savaşı’nda Türk ve Alman askerleri omuz omuza savaştılar. Bu sırada Kudüs’ü İngilizler işgal edince Alman subaylar sevinç çığlıkları attılar. Osmanlı paşalarından biri dayanamayarak Alman subaylarına:

“-Yahu aynı safta mağlup olmadık mı, siz işgalcileri ne diye alkışlıyorsunuz?” deyince, şu ibret verici cevapla karşılaştı:

“-Evet her ne kadar Osmanlı ve Alman olarak aynı safta çarpışıp mağlup olmuşsak da kazanan “Haçlılar” oldu. Onlar bizim siyasî muhalifimiz, ama aynı dinin mensuplarıyız” (Aydın, 1999:179).

Hikayenin Kullanılması:

1. “Haçlı” kavramını açıklayınız.
2. Kudüs’ü İngilizlerin işgal etmelerine, düşman oldukları halde, Alman askerleri niçin sevinmişlerdir?
3. Milletlerin dostluklarında ve düşmanlıklarında dinin etkisi var mıdır?

Örnek 41: Süveyş Kanalından Bir Kahramanlık Hikayesi

Çanakkale Muharebeleri devam ettiği sırada, muharebeye mühimmat ve cephane götüren düşman gemilerinin Süveyş Kanalı’ndan geçişlerini kanalın kıyısından seyreden birliklerimiz, götürülen bu cephanelerin Çanakkale’de soydaşlarımıza karşı kullanılacak olmasına rağmen hiçbir müdahalede bulunamadıkları için büyük üzüntü duymakta idiler.

İşte bu gemilerin geçişlerinin yapıldığı sırada, Süveyş Kanalı çevresinde görev yapan Türk birliklerinden bir taburun komutanı, bulduğu küçük bir mayını çok iyi bir yüzücü olan Er Hafız’a vererek, bu gemilerden birisinin önüne koymasını emreder. Bu emri tereddütsüz yerine getirmek için yüzerek mayını kanalda gemilerin geçeceği yere yerleştiren ve cephane yüklü bir geminin infilak ederek batmasını temin eden bu kahraman er, daha sonra yüzerek karşı sahile ulaşmayı da başarır (Asker Kahramanlar, 1998: 19).

Hikayenin Kullanılması:

1. Kanal Cephesi’nin açılmasının sebebi nedir?
2. Kanal Cephesi’nde kimlerle savaşılmıştır?

3. Yukarıdaki anlatılan hikayeye göre, bir Osmanlı askerinin savaş gemisini etkisiz hale getirmek için hayatını tehlikeye atabilmesinin sebebi nedir? Siz olsaydınız böyle bir harekette bulunur muydunuz?

Örnek 42: Galiçya'da

I.Dünya Savaşı'nda müttefiklerimiz Almanya ve Avusturya orduları ile Galiçya'da beraber savaştık. Doğu Galiçya'da , Lipica Gorna'nın güneydoğusunda savaşıyan Osmanlı kuvvetleri büyük bir Rus hücumu ile karşılaşmışlar ve cesaretle karşı koymuşlardı. Kuvvetlerimizin içinde bulunan 11. Bölük, başta komutanları İbrahim Vasfi olmak üzere gökte yankılar yapan "Allah! Allah" sesleriyle Rus hücumunu süngüyle karşılayıp karşı taarruza geçerek Rusları perişan bir şekilde çekilmeye mecbur etmişlerdir.

Siperlerinden ileri çıkmış Türk askerlerini artık geri döndürmek imkanı yoktu. Çünkü verilen emirler, coşkuyla taarruz ederken ağızdan düşmeyen "Allah! Allah" sesleri arasında büyük bir şevkle yerine getiriliyordu. Düşmanı kovalayan Türk askeri böylece kendi siperlerinden sekiz yüz metre kadar ileri gitmişlerdir. Bu sırada, Üsteğmen İbrahim Vasfi bir mermi ile ayağından ağır bir şekilde yaralanarak yere düşmüş ve hareket edemez hale gelmiştir. Fakat kendisini sırtına alarak geri götürmek için ayrı ayrı girişimde bulunan üç kahraman çavuşa ve erlerine; geriye, görevlerinin başına dönmelerini ve kendisi ile ilgilenmemelerini emretti.

Muharebe devam ediyordu, geri çekilen ve takviye alan Rus birliklerinin yeniden taarruzu geçmeleri ile Türk siperleri üzerinde süngü muharebesi yeniden başlamıştı. İkinci kez yapılan süngü hücumuyla Ruslar yine geri atıldı.

Ne yazık ki ağır yaralı olan Üsteğmen İbrahim, düşmanın bu ileri hareketi esnasında saldıran Rus birliklerinin ayakları altında kalmış; uygarlık ve insanlık duygusundan yoksun olanlar onun tabancasını, dürbününü ve saatini alarak onu öylece bırakmışlardır. Ancak Rus ordusunda görev yapan iki Tatar askeri, cesaretine yakından tanık oldukları Üsteğmen İbrahim'i bulup, kucaklarında taşıyarak Türklere teslim etmişlerdir.

Üsteğmen İbrahim yaralı oluşuna değil, bölüğünden ve muharebe alanından uzak kaldığına üzülmüştü (Asker Kahramanlar, 1998: 21,22).

Hikayenin Kullanılması:

1. Galiçya Cephesi'nin açılmasının sebebi nedir?
2. Galiçya Muharebesi nasıl sonuçlanmıştır?
3. Türk askerindeki görev aşkının kaynağı nedir?
4. Rus kuvvetlerinin içinde Türklerin de bulunmasının sebebi nedir?

Örnek 43: Beddua

II. Abdülhamid Han'dan sonra memleketi alevler aldı. İttihatçıların içteki baskı ve şiddetleri, sokaklarda yapılan idamlar ve Birinci Dünya harbine girmekle devletin yağma edildiği, Arabistan'ın tamamıyla elden çıktığı, İngilizler'in Suriye ve Irak'tan, Fransızlar'ın Makedonya tarafından anavatan sınırlarına hücumla geçtikleri, Moskofların bütün Şark Anadolu'sunu derinlerine kadar işgal edip 1917 Rus ihtilali yüzünden çekilme zorunda kaldığı, halkın ekmek yerine saman tozu ve mısır koçanı yediği, yakmaya tezек ve kefen yapmaya bez bulamadığı mevsimde, bir gün Enver Paşa, Talat Paşayla beraber, Beylerbeyinde Abdülhamid Han'ı ziyarete gidiyor. Kendilerini karşılayan muhafız subay, Sultan Abdülhamid'e haber vermeksizin yol gösterdiği için, kapısının önüne kadar geliyorlar...Kapı yarı aralıktır ve Abdülhamid Han, sırtı kapıya doğru, seccade üzerinde dua etmektedir. Gelenleri görmüyor, gelenler de ona kendilerini göstermiyor. Enver Paşa, önde, yarı açık kapıyı biraz daha aralamış, olduğu yerden tabloyu seyretmektedir. Sultan Abdülhamid, elleri hacet dergahına uzatılmış, göz yaşıyla nemli bir dua esesi çıkarmakta;

“Allah'ım; bana yapılanları helâl etmiyorum! Şahsıma yapıldığı için değil, milletime yapıldığı için affetmiyorum! Milletime yapılan fenalıklardan, yarın, senin hesap gününde davacıyım!”

Enver Paşa bu duayı işitince, çarpılıp kalıyor, Hünkarın huzuruna çıkamıyor, geriye dönüyor, Talat Paşayı kolundan çekerek sürüklüyor, rıhtımda bekleyen istimbota götürüyor ve orada, ağlaya ağlaya, Talat Paşa diyor ki:

“-Başımıza ne geldiyse bu adama yaptıklarımızdan geldi ve daha ne gelecekse o yüzden gelecek! (Aydın, 1999: 191).

Hikayenin Kullanılması:

1. I. Dünya Savaşı'nın sonuçları nelerdir?
2. Osmanlı Devleti savaştan hangi anlaşma ile çekilmiştir?
3. Rusya'da 1917 yılında ihtilal olmasıyla I.Dünya Savaşı arasındaki bağlantıyı açıklayınız
4. Savaştan sonra, Osmanlı Devleti'ni savaşa sokan Enver, Talat ve Cemal Paşalar ne yapmışlardır?
5. Sizce Osmanlı Devleti'nin savaşa girmemesi mümkün müydü?
6. Savaş sonrası Osmanlı Devleti'nin ekonomik durumu nasıldır?

III. BÖLÜM

HİKAYE ANLATIM YÖNTEMİNİN BİLGİ ve ANLAMA SEVİYESİNE ETKİSİNİ ÖLÇEN ANKET

I. YÖNTEM

Bu bölümde Denekler, Deney Deseni, Veri Toplama Araçları, İşlem Basamakları ve Çözümleme üzerinde durulmuştur.

Evren

Bu araştırmanın evrenini Yozgat Merkez İlçesi ilköğretim okulları oluşturmaktadır.

Örneklem

Araştırma, 2003-2004 öğretim yılı bahar döneminde Yozgat Atatürk İlköğretim Okulu 7/A-B sınıfları öğrencileri üzerinde yapılmıştır.

Deneklerin Dağılımı

Okulun Adı	N	Sınıflar	
		7-A	7-B
Atatürk İ.Ö.O.	60	30	30

Deney Deseni

Araştırmada iki deney grubu esas alınmıştır. 7/A-B sınıf şubelerinde birer ünite üzerinden yürütülmüştür. Kontrol gruplarına ön test- son test uygulanmıştır. Araştırma şöyledir:

Deney Grubu 1	Ön test	Takrir yöntemi	Son test
Deney Grubu 2		Hikaye Anlatım Yöntemi	

Veri Toplama

Bu araştırmada veriler Sosyal Bilgiler dersi 7. sınıfta “Osmanlı Devletinin 19. ve 20. Yüzyılları” ünitesiyle bağlantılı bilgi, kavrama seviyelerindeki hedef ve davranışların gerçekleşme derecesini belirlemek maksadıyla oluşturulmuştur. İlgili hedef ve davranışlara uygun hazırlanan çoktan seçmeli testler kullanılmıştır. 30 sorudan oluşan testlerde, 15 soru bilgi, kalan 15 soru da kavrama seviyesini ölçebilecek özelliktedir. Bu testin uygulanmasında okulumuz rehberlik öğretmeninin görüşünden istifade edilmiştir.

İşlem Basamağı

Araştırmada 7. sınıflarda kontrol grubuna düz anlatım yöntemi uygulanmış ve deney grubuna hikaye anlatım yöntemi için iki ayrı şube kullanılmıştır. İlk basamakta her iki şubeye de ön test verilmiştir. Kontrol grubunda 4 hafta düz anlatım yöntemi, deney grubunda ise hikaye anlatım yöntemi kullanılmıştır. En son basamakta ön testteki sorular yeniden son test olarak verilmiştir.

Çözümleme

Elde edilen veriler karşılaştırılıp, yorumlanmıştır.

II. ULAşILAN SONUÇLAR

Bu bölümde araştırma sonucunda görülen sonuçlar üzerinde durulmuştur.

Bilgi Seviyesine Göre Ulaşılan Sonuçlar

İlk olarak, hikaye anlatım yönteminin uygulandığı deney grubu ğrencilerinin toplam “bilgi seviyesine erişme durumu” düz anlatım yönteminin kullanıldığı kontrol grubu öğrencilerine göre daha yüksek olduğu düşünölmüştür. Bu deneye bağlı olarak 7. sınıf ğrencilerinin ön test ve son test bilgi seviyesi erişme durumu şöyledir:

Şubeler	N	Ön Test ortalaması	Son Test ortalaması	Erişilen	Gruplar arası fark
Kontrol Grubu	30	5,23	8,70	3,47	-
Deney Grubu	30	5,10	13,11	8,01	4,54

Tabloda da görüldüğü gibi 30'ar öğrencinin ön test puan ortalaması kontrol grubunda 5,23, deney grubunda 5,10'dur. Son test puan ortalaması ise kontrol grubunda 8,70, deney grubunda 13,11'dir. Deney grubaunda erişilen puan ortalaması, kontrol grubundan daha yüksektir. O halde hikaye anlatım yöntemi, düz anlatım yönteminden daha başarılı bir sonuç vermiştir.

Kavrama Seviyesine Göre Ulaşılan Sonuçlar

İkinci olarak hikaye anlatım yönteminin uygulandığı sınıf ile diğer sınıflardaki öğrencilerin "kavrama seviyesine erişme durumu" sınanmıştır. Tablo, aşağıdaki gibi oluşmuştur:

Şubeler	N	Ön Test ortalaması	Son Test ortalaması	Erişilen	Gruplar arası fark
Kontrol Grubu	30	3,30	7,21	3,91	-
Deney Grubu	30	3,25	8,94	5,69	3,25

Tabloda da görüldüğü gibi 30'ar öğrencinin ön test puan ortalaması Kontrol grubunda 3,30, deney grubunda 3,25'dir. Son test puan ortalaması ise kontrol grubunda 7,21, deney grubunda 8,94'tür. Deney grubunda erişilen puan ortalaması, kontrol grubundan daha yüksektir. O halde hikaye anlatım yöntemi, düz anlatım yönteminden daha başarılı bir sonuç vermiştir.

Bu sonuçlardan anlaşılacağı üzere, toplam erişme seviyesi hikaye anlatım yönteminin uygulanacağı sınıflarda daha yüksek olacaktır. Hikaye anlatım yöntemi uygulandığı takdirde olumlu sonuçlar verebileceği böylece görülmüştür

SONUÇ

Sosyal Bilgiler dersi, tarih konularında tarihî hikayeler önemli bir materyal özelliğindedir. Bu hikayeler sayesinde olaylar öğrenciye yaşanmış bir tarih olarak aktarılabilir. Tarihî hikayeler sorularla desteklenerek öğrencinin yorum yapmasına, yani konuya faal bir şekilde katılmasına imkan tanır, böylece tarih konuları ezbercilikten de çıkmış olur. Ezbercilik düşüncesinin öğrencide uyandırdığı konudan kaçma eğilimi de kaybolduğu için Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına böylelikle daha kolay ulaşılır.

Tarihî kahramanlarla ve olaylarla birebir muhatap olan öğrenci konuyu daha iyi kavrayacağı gibi, millî ve manevî değerlerle teçhiz edilmiş kuvvetli bir şahsiyet olacaktır. Böylece “eğitim” gerçekleşmiş olacaktır. Tarihî hikayede geçen kahramanların yerine kendini koyan öğrenci onların gösterdikleri cesaret, ileri görüşlülük ve iyilikseverlik gibi meziyetleri model almış olacaktır.

Örnek olay çalışması metodu içinde gerçekleştirilen bir etkinlik olarak hikaye anlatım yöntemi, Sosyal Bilgiler dersi, tarih konularındaki savaş-barış-tarih gibi yüzeysel bakış açısını da önlemiş olacaktır. Anlatılan dönemin sosyal ve ekonomik şartlarını öğrencinin zihninde canlandıracaktır.

Hedeflere uygun olarak seçilen tarihî hikayeler, öğrencide millet olma bilincini de uyandıracaktır. Bu noktada Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından olan kültürün yeni nesle aktarılması da sağlanmış olacaktır.

Ulaştığımız netice, Sosyal Bilgiler dersinde tarihî hikayelerin kolaylıkla kullanılabileceğini ve düz anlatım metoduna göre daha iyi sonuçlar vereceğini gösteriyor. O halde, tarih konularının uygun yerlerinde öğrenciyle paylaşılması için bu tür kitapların Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullanımına sunulması gerekir. Ders kitaplarında da ünite sonlarında özenle seçilmiş tarihî hikayeler yerleştirilebilir.

BİBLİYOGRAFYA

Ata, Bahri (2000), “Tarih Öğretiminde Bir Araç Olarak: Tarihî Romanlar” Ankara, Türk Yurdu Dergisi, Cilt 20, Sayı: 153-154.

Aydın, Mehmet (1999), II. Abdülhamid Han’ın Liderlik Sırları, İstanbul, İzci Yayınları.

Bardakçı, İlhan (tarihsiz), Bir İmparatorluğun Yağması, Ankara, Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii.

Binbaşoğlu, Cavit (1990), Öğrenme Psikolojisi, Ankara, Alkım Yay.

Dilek, Dursun (2002), Tarih Derslerinde Öğretme ve Düşünce Gelişimi, Ankara, Pegem A Yayıncılık.

Erden, Münire (1997), Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara, Alkım Yayınları.

Hüseyin Raci Efendi (tarihsiz), Zağra Müftüsünün Hatıraları (Tarihçe-i Vak’a-i Zağra), Tercüman 1001 Temel Eser.

Kutay, Cemal (1959), Türkiye İstiklâl ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi, Cilt XIII.

Kantarcıoğlu, Selçuk (1991), Eğitimde Masalın Yeri, İstanbul, MEB Yayınları.

Karabekir, Kazım (1995), I. Cihan Harbi’ne Nasıl Girdik?, Cilt:2, İstanbul, Emre Yayıncılık.

Karal, Enver Ziya (1998), Osmanlı Tarihi, Cilt: V, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Köstüklü, Nuri (2001), Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi, Konya, Günay Ofset Matbaacılık.

Miroğlu, İsmet (1984), Tarihten Bir Yaprak, İstanbul.

Oral, Ertuğrul (2002), Tarihimizden Nükteler, İstanbul, Veli Yayınları.

Öztürk, Cemil ve Dursun Dilek [Editör] (2002), Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara, Pegem A Yayıncılık.

Öztürk, Cemil ve Rahmi Otluoğlu (2003), Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Ürünler ve Yazılı Materyaller, Ankara, Pegem A Yayıncılık.

Sönmez, Veysel (1994), Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara, Pegem Yayıncılık.

Şenünver, Güler ve Ezdihar Karabulut (1998), İlköğretim Sosyal Bilgiler 7, Ankara, MEB Yayınları.

Türkgeldi, Ali Fuat (1987), Görüp İşittiklerim, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Ünal, Tahsin (1977a), Osmanlılarda Fazilet Mücadelesi, İstanbul, Burak Yayınevi.

Ünal, Tahsin (1977b), Türk Siyasî Tarihi, Ankara, Emel Yayınları.

Yanıkçı, Ali (1994), “Çanakkale Savaşları Çevresinde Oluşan Menkıbelerin Türk Folkloru İçindeki Yeri” Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi. Sayı: 30.

Asker Kahramanlar (1998), Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.